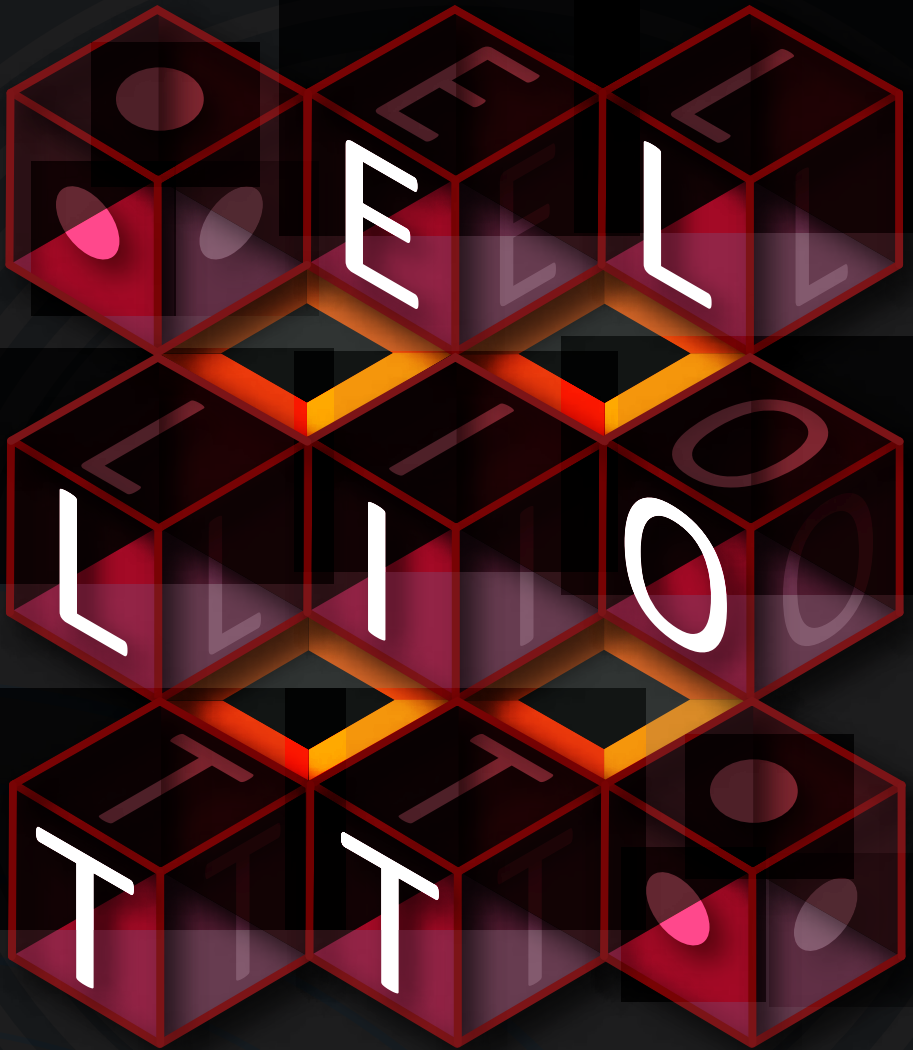

NAGYFERENCZI LÁSZLÓ

KERÜLJ ELŐNYBE ELLIOTTAL ÉPÍTŐELEMENEK

NAGYFERENCZI LÁSZLÓ

KERÜLJ ELŐNYBE ELLIOTTAL

építőelemek

*“A tőzsde nem más, mint
az emberiség kollektív
reménye és félelme a jövővel
kapcsolatban.”*

Bernard Baruch

TARTALOM

Első rész

SÉMA ÉS PSZICHOLÓGIA _____ 3. oldal

Filozófia és a tőzsdei valóság – Felfedezés az alapvető sémáról – Az impulzus öt hulláma – A ciklus két oldala – Fraktálszerkezet és logaritmikus spirál – Trendek, szintek, jelölések – Csordaszellem és a biológia magyarázat – Társadalomtudományi hipotézis – Karakterjegyek

Második rész

ALAKZATOK ÉS VEZÉRLŐELVEK _____ 28. oldal

Záró diagonál – Indító diagonál – Megnyúlás – Csonka impulzus – Zigzag és dupla zigzag – Flat – Háromszögek – A váltakozás vezérlőelve – Korrekciók mélysége vezérlőelv – Vezérlőelvek a DJIA történelmi grafikonján – Fibonacci matematika – Fibonacci retracement – Trendirányú Fibonacci kivetítés

Kiadó: TraderSkillset

Borító es belív terv: Beata Kozma

A mű szerzői jogilag védett!

Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerző írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Engedély kérés a coaching@TraderSkillset.com email címen.

ELSŐ RÉSZ

SÉMA ÉS PSZICHOLÓGIA

Filozófia a hullámok alapelvéről és a tőzsdei valóságról

Az Elliott-i hullámmelélet önmagában nem kereskedési módszer, hanem a természetben megfigyelhető növekedési modell, amely egyszerre alkalmazható a társadalmi folyamatok, a kultúra, a politika, és ami nekünk fontos, a tőzsdei árfolyamok értelmezésére és az értelmezésből levezethető várakozások megfogalmazására. Véges számú, ismétlődő alakzat és az összekapcsolódásuk definiálásával írja le a pénzügyi piacok viselkedését, végtelen fejlődését és fel-le ingadozását. Segítségével az aktuális árfolyamszint trenden belüli helyzetére, a következő elmozdulás irányára és nagyon gyakran a mértékére vonatkozóan is egészen specifikus *szcenáriókat*, vagyis forgatókönyveket állíthatunk fel. Fontos a többes szám, mert szinte sohasem egy, és csakis egy lehetséges kimenetel van, nemcsak egyféle előrejelzés készíthető. Elliott elmélete bizonyos szabályszerűségek mentén egyszerre többféle álláspont és scenárió létjogosultságát is elismeri. Sok érdeklődőt elriaszt ez a tulajdonsága, pedig a tömegben cselekvés pszichológiai folyamatai által űzött árfolyamok világában nincs egyértelmű bizonyosság, mindig több kimenetel lehetséges.

Gyakran pálcát törnek a hullámok alapelve (Elliott Wave Principle - röviden: EWP) felett, mondván, hogy Elliott elméletét alkalmazó elemzők sokszor eltérő értelmezéssel állnak elő ugyanazon árfolyammozgás kapcsán, ezért tévesen arra következtetnek, hogy szubjektív az alkalmazása. Máskor az EWP ellen érvelve hibának róják fel, ha több alternatíva marad az asztalon egy mozgás értelmezése kapcsán. Márpedig a piacok objektív valóságához épp a többféle alternatívában gondolkodás, sokszor a több irányra felkészülés áll közel. A legtöbb kereskedő gyenge pontja, hogy nem képesek a piac mindkét oldalát meglátni. Amint valamilyen módon véleményt alkottak az irányt illetően, azon nyomban egyben ragaszkodni, kötődni is kezdenek elképzelésükhöz, így kizárólag a piac kiválasztott oldalát hajlandóak végiggondolni és kereskedni. *A tőzsdén az objektivitás a többfelé gondolkodás képessége, amely a tőzsdei kereskedő legjobb érdekeit szolgálja.* A kezdeti véleményünk sokszor, sőt akár az esetek több mint felében nem állja meg a helyét. Legjobb, ha ezt

gyorsan felismerjük, és máris váltani tudunk az addig alternatív megoldás irányába. A legtöbbször azért nem rendelkeznek a gyors váltás előnyével, mert noha az árfolyam mozgása nem erősítette meg az elképzelésüket, még mindig a kezdeti és egyben egyetlen lehetőségükre összpontosítanak.

Elliott rendszere a többféle lehetséges kimenetel ellenére is képes a szabályaival meghatározni az egyes scenáriók érvényességi határát. Az elméletet alkalmazó kereskedő pontosan, és objektív szempontok mentén tudja kijelölni azt a pontot, ameddig a piac igazolja az általa valószínűbbként preferált forgatókönyvet. Másrészt az ún. vezérlőelvek útmutatásával mindig lehetséges a különféle, ki nem zárható scenáriók rangsorolása a bekövetkezés valószínűsége szerint. *A rendszer objektivitása nem elsősorban a scenáriók rangsorolása tekintetében biztosított, hanem abban, hogy minden egyes kiválasztott scenárió mellé egyértelműen meghatározható az árfolyamszint, amelynek átlépésével a piac érvényteleníti az elképzelést.* Az ilyen kritikus szint típusú határokat az egyes alakzatokra vonatkozó szabály szintű definíciók adják.

*A tőzsdén az
objektivitás a
többféle gondolkodás
képessége*

VALÓSZÍNŰBB ESEMÉNY ÉS A VÉLETLENSZERŰSÉG

A sikeres tőzsdei karrier egyik sarokpontját egy szemléletbeli kérdésben találjuk meg. A hétköznapiakban megszoktuk, hogy a jól elvégzett munka után jár a jutalom, legegyszerűbben a havi fizetés formájában. A tőzsdén ezzel szemben a jól elvégzett elemzés és körültekintő tervezés jutalma a megfelelő valószínűséggel, de korántsem mindig bekövetkező várt esemény. Vagyis a hozadék nem közvetlenül maga a profit, hanem mindössze *a jobb esély a konzisztens profitra.*

A kollektív emberi viselkedés által létrehozott hullámok ott vannak a grafikonon. Amikor felismerjük a nyomokat, akkor meg tudjuk állapítani, melyik kimenetelt választja nagyobb valószínűséggel a piac, melyik scenárióban van az előny. Azonban az esetek elég nagy részében mégis valamelyik kevésbé valószínű, alternatív útra tér az árfolyam.

A példa kedvéért képzeljünk el egy olyan forgatókönyvet, amit az esetek 52 százalékában követ a piac. Amikor megjelenik az alakzat, amelyből következtetünk, akkor semmilyen fogódzónk nincs arra vonatkozóan, hogy a piac éppen

*A valószínűség,
a piaci valóság
alapján felépített
várakozásaink adják
a sikeres tőzsdei
karrier alapját*

pont most választja a gyakoribb scenáriót, vagy pedig az alternatív Elliott-i forgatókönyvekből látunk majd egyet kibontakozni. Mert véletlenszerűen következik be az egyik, vagy a másik. Az operatív jelölés elkészítése, majd az egyéb belépési kritériumaink körültekintő megkeresése után nincs értelme sokat foglalkozni a további szűréssel, ugyanis nem lehet a vesztes kereskedési szituációkat kikerülni, vagy megelőzni. Csak annyit tudunk, hogy a preferált scenáriónk 100-ból 52 alkalommal bekövetkezik, és 48 alkalommal nem. Teljességgel esélytelen eltalálni a sorozatot, amely szerint a kiemelt, legvalószínűbb oper-

atív változat és a 2-3, vagy több komoly alternatíva váltják egymást; csak azt tudhatjuk, százból melyik, hány alkalommal fordul elő.

A valószínűség mint piaci valóság megértése alapján felépített várakozásaink adják a sikeres tőzsdei karrier alapját. Ha ezt nem sikerül elfogadni és a biztos kimenetel gondolatától, és az arra rámutató Szent Grál keresésétől elszakadni, akkor annak küzdés, félelem, bizonytalankodás, sőt egyes esetekben blokkolás és fájdalom lehet az eredménye.

Elliott modellje épp a fent említett két sajátossága, tehát a többféle lehetséges kimenetel elfogadása és a valószínűségekben gondolkodás miatt állja meg a helyét bármilyen likvid piacon, ahol a szereplők száma eléri azt a kritikus sokaságot, amelyben a tömegben cselekvés jellegzetességei érvényre jutnak.

A piaci realitás Elliott-i ábrázolása azért jelentős, mert a főleg pusztán matematikai formulákkal kereskedési szignálokat generáló módszerekkel szemben, az EWP kontextust ad az értékeléshez. Képes meghatározni egy szignál értékű piaci jelenség előzményét és feltételekhez köthető kilátásait. A kontextus beazonosítása által alkalmas annak eldöntésére, hogy az adott összefüggésben mekkora a megbízhatósága, illetve egyáltalán mikor van értelme a jelzésnek, esetleg mikor jobb figyelmen kívül hagyni egy pusztán mechanikus be-, vagy kilépési szignált.

Mivel a trend egyszerre több szintjét definiálja, ezért a modellben gondolkodó kereskedő számára lehetővé teszi egy magasabb trendszint, vagy idősíki belépését időben előre jelezni, felismerni. Később látni fogjuk, az árfolyam egy adott elmozdulása a tucatnyi, éppen különböző mértékben aktív és különböző

üzemmódban, illetve fázisban mozgó trendszint, mint erőhatások eredője. Ha a trend egy magasabb rendje (amely egyben a nagyobb idősíkon tevékenykedő kereskedők egy csoportját jelképezi) korrektív üzemmódból trendelőre vált, az könnyedén átgázol a kevesebb erőt és kevesebb tőkét reprezentáló, valamint alacsonyabb fájdalomküszöbvel rendelkező alacsonyabb rendű tendencián. Kevesen gondolnak a kontextus és a többféle kimenetelre tervezés mentális jelentőségére; könnyebb vele elfogadni a piacon uralkodó erőviszonyok megváltozását, vagy épp fennmaradását. Végso soron támogatja a kereskedési terv fegyelmezett végrehajtását. Akár igazunk volt a várakozásaink megfogalmazásával kapcsolatban, akár nem.

A régi frázis, miszerint „a piaci trenddel nem vitatkozunk” Elliott világában inkább így hangzik: A visszatérő magasabb szintű, domináns trenddel nem vitatkozunk, amíg az igazolhatóan arányos és szerkezetileg komplett nem lett. Vagyis igyekszik válaszolni rá, hogy melyik idősík, vagy trendszint tendenciájával nem vitatkozunk és mi az a pont, ameddig nem. Mikor érdemes egy idősík aktuális trendirányú mozgásával tartani, vele azonos irányba kereskedni és mikor higgyünk egy fordulás jelzésnek? Ez a kérdés az első kihívás, amellyel egy árfolyammozgás értékelésekor szembesülünk.

Többféle párhuzamot találunk a klasszikus technikai analízis és a hullámok alapelve között, de ellentétben a klasszikus alakzatokkal, Elliott formációi legkevésbé sem elszigetelt egységek, nem lógnak a levegőben. Mint azt látni fogjuk a belső szerkezetükre, arányaikra, kapcsolódásuk törvényszerűségeire, sorrendjükre, funkciójukra, valamint a kontextusra és a kimenetelre vonatkozó vezérlőelvek precízen, részletesen kidolgozottak. Nyilván kitaró gyakorlás szükséges ahhoz, hogy mindenre képesek legyünk odafigyelni. Elliott-os körökben közszájon forog a szólás-mondás, miszerint „Elliott hullámaival borzasztóan nehéz a kereskedő élete, de nélküle egyszerűen elképzelhetetlen”. Persze, hiszen itt egy-egy alakzat típushoz specifikus szerkezeti paraméterek, minimum és maximum elvárások, „ha-akkor” feltételek tartoznak. Cserébe semmi sem teszi ennyire kézzelfoghatóvá az igencsak komplex tőzsdei realitást.

Összefoglalásul: Amikor Elliott hullámaival dolgozunk, akkor az elemzési fázisban elsősorban az árfolyam jelenlegi helyzetének meghatározása és ezzel együtt a tágabb összefüggés, a kontextus feltárása, valamint a lehetséges forgatókönyvek összeírása és a valószínűség szerinti rangsor felállítása a feladatunk. *Nincs egyértelmű és biztos kimenetel*, sőt talán az előrejelzés szó használata helyett is hasznosabb a várakozások megfogalmazásáról beszélni.

Ne feledjük, sok esetben annyira csekély a forgatókönyvek valószínűsége közötti különbség, hogy a rangsorolás jóformán csak sok év tapasztalatból fakadó egyéni preferencia kérdése. Az érvényességi határok feltérképezése által azonban jelentős segítség a valós idejű kereskedési döntések alkalmával.

Felfedezés az alapvető sémáról

Ralph Nelson Elliott (1871. július 28 -1948. január 15.), a zseniális feltaláló eredeti hivatását tekintve az amerikai kormány alkalmazásában tevékenykedő könyvelő és a szervezésért felelős projektmenedzser volt. Az 1930-as években arra kereste a választ, hogy miként lehetett volna a nagy piaci trendeket – akár például az 1929-es piaci összeomlást – előre látni. Ritka kivételes rendszerező képessége és aprólékos vizsgálódása a Dow Jones Index éves, havi, heti, napi, órás és félórás bontású történelmi grafikonjain végül sikerrel járt. 1934-re felfedezte az alapvető hullámformát és a hozzá tartozó szabályszerűségeket, amelyekkel képes volt leírni az összes addig bekövetkezett piaci mozgást.

Noha maga Elliott nem zárta ki más uralkodó formák létezését, ma már kétségtelen, az általa felfedezett öt hullámból álló alakzat ismétli önmagát az idők kezdetétől egészen a mai napig. Ha egy impulzusnak nevezett öt hullám együttese elkészül, akkor az más egységekhez kapcsolódva egy még nagyobb öt hullámból álló épülő forma építőelemévé, egyik alárendelt szakaszává válik. Ezt a forma a formában végtelen ismétlődést nevezte ő *Wave Principle*-nek, vagyis a „*hullámok alapelvének*”.

AKIK TOVÁBBVITTÉK

Elliott 1934 novemberére kellő magabiztosságot érzett a felfedezése kapcsán, hogy felfedje azt az akkori pénzügyi szakértői elit legalább egy tagja előtt.

Charles J. Collins-ra esett a választása, akinek levélben adta elő, kezdetben mint a szerinte alapvetően hiányos Dow elmélet szükségszerű kiegészítését. Hogy meggyőzze Collins-t az elmélete működéséről rendszeres táviratokban küldte meg neki a piaci fordulatokra vonatkozó jelzéseit.

Collins irányította Elliott figyelmét a Fibonacci matematikára, ezzel együtt a természetben megfigyelhető növekedési formákra, amelyek végül magyarázatot adtak a felfedezéséhez. Ő vezette be a hullámelmélet felfedezőjét a Wall Street-i körökbe. Collins maga is számos előrejelzést készített

Elliott módszerével, többek között 1966 első hónapjában publikálta a DJIA 1000-es szintje körül készült elhíresült jósolatát, amely az 535 pontos index értéket vetítette előre egy évtizedes hármass szerkezetű bear piac keretében.

A piacok 8 év múlva érték el a mélypontjukat 570-nél.

Közben még korábban, 1960-ban Hamilton Bolton az addigra kibontakozó bull piac folytatásának célját a 999 pontos szintben jelölte meg. Hat évvel később, 1966-ban 1001 volt végül a csúcspont. Bolton volt, aki valójában publikációival életben tartotta Elliott elméletét. Tőzsdei brókerként már 1939-től olvasta Elliott cikkeket, maga vette fel a kapcsolatot vele és talán egy alkalommal találkoztak is. Szintén személyesen ismerte Collins-ot, erről tanúskodik a mintegy 120 ismert levélváltás 1955 és 1967 között. Bolton intézményi körökben komoly pénzügyi szaktekintélynek számított, de mégis mint minden idők legsikeresebb, legpontosabb Elliott-os elemzőjeként írta be magát a történelembe. Elliott halála után ő adta ki az első könyvet az EWP-ről 1960-ban. Alfred John Frost személyesen mind Collins-tól, mind pedig Hamilton Bolton-tól első kézből tanult. Utóbbinak nemcsak barátja, de a '60-as évek elején, üzlet- és munkatársa volt. Frost-ot 1976-ban kereste meg a hullámok elve után kutatva a Merryll Lynch egyik technikai elemzője Robert Prechter. A hullámok elméletét mai közismert formájára ők ketten szerkesztették össze 1978-ban az *Elliott Wave Principle – Key to Market Behavior* c. könyvben. Később Prechter Elliott Wave International elnevezéssel alapította meg saját előrejelző cégét, és médiaszerepléseivel az elmélet modern arcává vált.

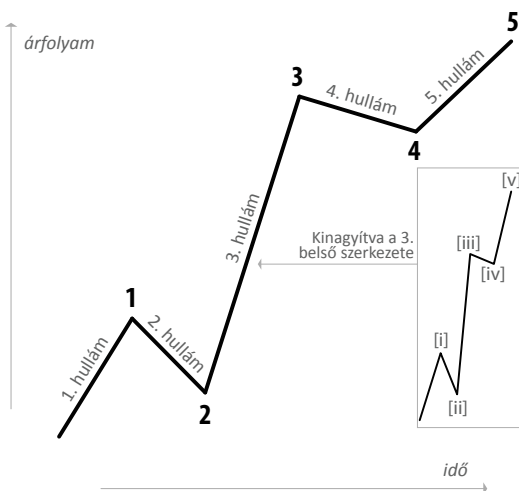
Elliott mániákusan törekedett kijavítani minden hibát az elméletében, hogy a lehető legtokéletesebb előrejelzést készíthesse el. Minden törekvése az volt, hogy megtalálja az ismétlődő formákat, amelyekkel képes megmagyarázni, miként és miért jönnek létre a piaci trendek és a fordulópontok az árfolyamgörbéken. Akik ismerték, azt mondják, nagyon tudott fókuszálni, sőt a felfedezése után kifejezetten érdektelenné vált számára minden más. Szerette volna, hogy amit az utókorra hagy, valóban teljes, lényeges és jól hasznosítható legyen. Főleg, ha ennyire jelentős felfedezésről van szó. Sikerült ugyanis megtalálnia azt a legegyszerűbb modellt, amivel minden egyes tőzsdei mozgás legapróbb részlete is értelmezhető. 1946-ban, 75 éves korában a minden addigi megfigyelését összefoglaló könyvével *Nature's Law – The Secret of the Universe* címmel végül beírta magát a történelembe. A halála óta eltelt bő hat évtizedben alig pár apróságban kellett kiegészíteni az eredetileg is komplett alkotást.

Az impulzus öt hulláma

Charles Dow elmélete már az 1800-as évek végén is tartalmazott utalást az árfolyamok három fázisban bekövetkező emelkedésére. Általános és elnagyolt elvi kitételeket fogalmazott meg, amelyekre nem lehetett kereskedési stratégiát építeni. Ugyanakkor kétségtelen érdeme volt az önmagukat ismétlő árfolyammozgások ideájának felfedezése és megfigyelése. Dow szerint az első emelkedő szakasz felfelé araszolása egy lassú elmozdulás a túlzott pesszimista értékelésből egy olyan időszakban, amikor még mindig a pesszimizmus és a hitetlenkedés az úr. A középső fázis a felismerésről szól, amikor a javuló fundamentumok és üzleti kilátások hatására mindenki számára nyilvánvalóvá válik az új trend. Végül a harmadik szving eufóriájában a piac túlértékeli a fundamentumot, és már-már kaszinóvá teszi a tőzsdét. Vagy ahogy Robert Prechter forgalmaz, *„a tömeg már csak fantáziákat vásárol”*. Dow azt is megjegyezte, hogy minden egyes szakasz végét a megelőző mozgás legalább 3/8-ának megfelelő kontratrend (korrekció) jelzi.

Elliott jóllehet ismerte és felhasználta Dow elméletét, de mind pontosságban, mind részletességben, mind pedig az okok feltárásában túllépett rajta. Először is felfedezte, hogy a három fázisban trendelő mozgás független a tőzsdei terméktől, azaz lehet szó részvénytől, nyersanyagokról, devizáról, kötvényekről, vagy kamatokról, ha likvid piacokra tekintünk, akkor a kép mindig ugyanaz.

Az 1. ábrán az öt hullámra tagolódó impulzust látunk, amelynek jelölésére 1-től 5-ig használjuk a számokat. Az 1-es, 3-as és 5-ös hullám az eggyel magasabb trend irányába előre mozdítja a piacot, míg a 2-es és 4-es hullám a két közébeékelődő korrekció, amely átmenetileg megszakítja, de nem fordítja meg a trendszerű mozgás irányát. Az uralkodó trend irányában ilyen ötös tagolású szerkezetek haladnak előre, akár percek,

1. ábra Impulzus, az alapvető forma

akár órákat, vagy néhány hetet, esetleg éveket, vagy évtizedeket tekintünk át egy grafikonon. Az öt hullámból álló impulzus, vagy magyarrá fordítva lökeshullám, ugyan a legalapvetőbb építőelem, de csak az egyik Elliott 13 alakzata közül.

Amióta tőzsde a tőzsde, azóta nem volt még kivétel, minden mozgás Elliott alakzataiból áll(t). A trend végső, legmagasabb kiépülő szintjén mindig igaznak bizonyult az alábbi három lökeshullám szabály:

➤ *A 2-es hullám nem megy az 1-es hullám kiindulási pontján túlra, azaz a második hullám mint ellenirányú mozgás mélysége legfeljebb az első hullám hosszának 100%-a. A 2-es legtöbbször sokat halad az egyes hullámmal szemben, tehát mély korrekciót valósít meg, de ez a jellegzetessége nincs a szabályok kategorikus szintjén, hanem csupán egy igen gyakori jelenség. A szabály értékű, vagyis mindig érvényes kitétel csupán ennyi: a kettes hullám korrekció (angolul: *retracement*) nem lehet több mint 100%.*

➤ *Az 1-es, 3-as és 5-ös hullámok közül a 3-as hullám sohasem a legrövidebb, sem %-ban, sem pedig pontértékben. Elliott ezen szabálya nem zárja ki, hogy az 1-es vagy az 5-ös hullám legyen a leghosszabb a trendmozgató szakaszok közül. Tény azonban, hogy statisztikailag a nyersanyagok és az árutőzsde kivételével leggyakrabban a középső, 3-as hullám a leghosszabb.*

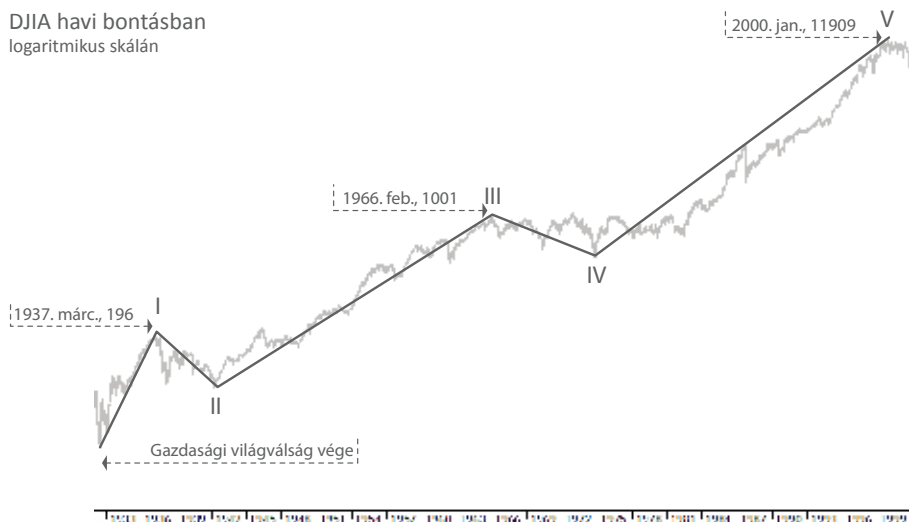
➤ *A 4-es hullám vége nem kerül átfedésbe az 1-es és a 2-es hullám által bejárt területtel. A korrekciók egy típusa, a lapos korrekció gyakran hoz létre a 2. hullám kialakulása idején átmeneti csúcst az 1-es végpont felett, vagyis a 2-es hullám átmeneti maximuma ilyenkor magasabban van, mint az 1-es hullámé. Ha ez az eset áll fent, akkor a négyes vége a 2-es maximumával sem találkozhat.*

Ezen harmadik szabály említésekor Elliott-os körökben gyakran elsikkad a „vége” szó, noha a negyedik hullám pozíciójában elhelyezkedő háromszögek esetében különös jelentősége van, később ott majd vissza is térünk rá. Az előző bekezdésben olvasható definícióhoz hasonlóan ugyanis Elliott 1946-ban is az „*end of wave 4*”, vagyis a „negyedik hullám vége” kifejezést alkalmazta és nem a negyedik hullám minimuma, vagy maximuma megfogalmazást. Így tehát a 4-es biztosan nem

érhet véget az első két hullám területén, de nem kizárt, hogy a minimuma átmenetileg mégis átfedésben van vele.

Az 1932-2000 között 68 éven át tartó hatalmas impulzus a Dow Jones Industrial (DJIA) index grafikonján:

DJIA havi bontásban
logaritmus skálán

2. ábra: Egy valódi lökeshullám

A lökeshullámon belül az **1**, **3** és **5**-ös jelölésű alhullámok maguk is ötös szerkezetű trendmozgató alakzatok. A trendmozgató alakzatoknak két alapvető típusát különböztetjük meg, az impulzust és a kétféle diagonált (utóbbit később tárgyaljuk). Az **1**-es és **5**-ös jelölésű alhullámok lehetnek akár impulzusok, akár diagonálok, azonban a **3**. alhullám a trend bármely szintjén álljon is, kizárólag impulzus lehet. Ebben az alhullámban, mint építőelemben is érvényre jut az imént felsorolt három szabály. A trend közepén elhelyezkedő impulzustól lesz jól felismerhető a befoglaló nagyobb lökeshullám. Noha a szakirodalom nem emeli ki így ezt a törvényszerűséget, mégis úgy érdemes szem előtt tartani, mint az impulzusra vonatkozó negyedik kardinális szabályt: harmadik hullám pozícióban csak impulzus állhat!

A trendmozgató szakaszokkal ellentétben a **2**-es és **4**-es hullámokat kinagyítva mindössze három átfedésekkel teli alhullámot, azaz hármas szerkezetet, látunk. A hármas tagolódás, valamint a lomha, fordulatokkal teli haladás, és az átfedések képezik a korrekciók legfontosabb általános személyiségjegyeit (ld. a 2. ábra II

illetve **IV** jelölésű szakaszait). Legtöbbször számos fals kitörés, nehezen értelmezhető szerkezet kíséri az ilyen kontratrendeket (vagyis korrekciókat). Elnevezéséből adódóan a korrekció sohasem képes teljes egészében visszahódítani azt az ártartományt, amelyen a közvetlen előtte álló, vele azonos rendű, **1-es**, vagy **3-as** trendmozgató szakasz átjutott. A korrektív mozgások többsége meglehetősen sok időt emészthet fel, így ha sikerül is megfejtenünk a szerkezetet, a piac gyakran a vártnál lényegesen lassabban teljesíti, amit az előrejelzésünkben optimálisnak becsültünk.

Az impulzus ezzel szemben összességében, valamint részleteiben a trendmozgató **1-es**, **3-as**, **5-ös** szakaszaiban egy határozott előrehaladás. Bull piacon a magasabb rendű, kiemelkedő maximumok, illetve minimumok szinte csak magasabb aljak és magasabb tetők sorozatából állnak, bear piacon megfordítva, alacsonyabb tetőket és aljakat látunk. Az árfolyam előrehaladása a trendelő fázisban viszonylag gyors, de legalábbis a haladás szöge meredekebb, mint a közbeeső korrekciókra jellemző dőlésszög.

Egy folyamatban lévő impulzív szakasz kereskedése – különösen a később tárgyalt megnyúlás idején – a rövid időre megnyíló belépési lehetőségek miatt gyors döntéseket igényel, míg kilépési stratégiában érdemes a nyereséges pozíciók zárásával türelmesnek lenni. Ezzel szemben a korrektív mozgások kereskedésekor kivárhatjuk a biztosabb visszatesztben belépés lehetőségét, van idő a mérlegelésre, de a pozíció zárása oldalán nagy szükség van a feszességre és a gyorsaságra.

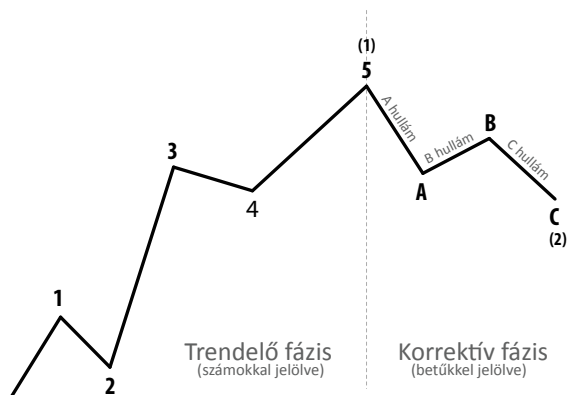
A ciklus két oldala

Az *1. ábrán* szereplő **2-es** hullám az **1-es** hullámot korigálja, a **4-es** pedig a **3-as** hullámot, azaz csak a **2-3** szakasz elmozdulását. *Amint az 5-ös véget ért, elkészült az impulzus, és bekövetkezik a lökéshullám elindulása óta legnagyobb mértékű ellenirányú mozgás, a teljes alakzat korrekciója.* Az öt hullámot korigáló, ellenirányú szerkezet hármas tagolású. Méretét tekintve a teljes lökéshullám magasságához mérten arányos. A korrektív fázis három hullámának jelölésére betűket használunk, akárcsak a *3. ábra* jobb oldalán.

A rajz bal és jobb oldalával előállítottuk az eggyel magasabb trendszintet képviselő, azaz magasabb rendű **(1)-(2)** hullámok belső szerkezeti ábráját. Erre utal a két zárójeles szám jelölés a csúcsponton, valamint az azt követő korrekció végén.

Egy impulzus **5.** hullámának vége egyben egy nagyobb impulzuson belüli **(1)**-es vége is. Vagyis a komplett öt hullámunk felfelé és a három lefelé nem jelenti a fejlődés, a növekedés végét, hanem automatikusan előállt vele a következő, magasabb rendű impulzus első két szakasza.

A számokkal jelölt trendelő fázis és az **A-B-C** korrektív fázis együttesét általánosságban Elliott-ciklusnak nevezzük. A ciklus bal oldala – beleértve a két közbeeső korrekciót – a bull (bika) piac időszaka, a jobb oldala pedig a **B** hullám rally-val együtt a bear (medve) uralma. Bármikor is tekintsünk rá egy grafikonra, mindig beazonosíthatjuk a piac aktuális helyzetét, mint a ciklus egy adott pontját. A pozíció meghatározásával és a kontextus megértésével kezdődik egy Elliott-i értelemben vett elemzés, amelyből azután a következő lépésben kikövetkeztethető, hogy az árfolyam egy az adott cikluson belül valószínűleg meddig és merre tart tovább.

3. ábra: A komplett ciklus

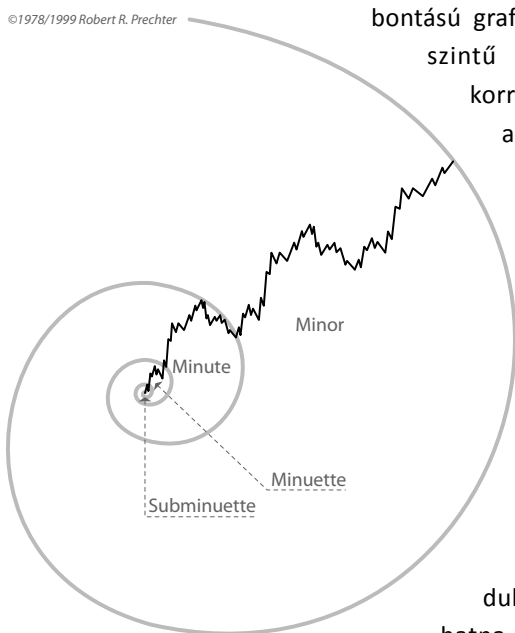
Fraktálszerkezet

A szubjektív befektetői döntések sokasága első pillantásra kaotikusnak tűnik, ám a fel és le ingadozás végül ugyanabból a jól beazonosítható formából áll. Öt hullám az eggyel magasabb rendű (uralkodó) trend irányában és három vele szemben. Ez ismétlődik újra és újra egyre nagyobb alakzatokat kialakítva saját magából. A kialakuló nagyobb alakzat, a mindenkor teljes kép is öt hullám a trend irányában és három vele szemben szerkezetnek látszik, amely később egy még nagyobb, hasonló szerkezet építőeleme lesz. Mindig ugyanaz a forma tárul elénk, akkor is, ha madártávlatból nézzük az egészet és akkor is, ha ránagyítunk az egész egy kis részletére. Benoit Mandelbrot, a fraktálmélet leghíresebb kutatója röviden így summázza ezt az élet és a világ minden területén megfigyelhető jelenséget: „A teljes kép olyan elemekből áll, amelyek alakja megegyezik a teljes kép alakjával.”

Az idealizált Elliott-i ciklusok egymáshoz kapcsolásával, vagyis egyszerűen az 5-3 forma ismétlésével előállítható a piacok növekedését modellező fraktál. Az exponenciálisan kiteljesedő árfolyamtrend újabb és újabb rétegei ágyazódnak így egymásba, miközben a mindenkori legmagasabb rendű trend csúcsa éppen érinti az indulás óta nyíló logaritmikus spirált.

Valahol növekedésnek indul egy trend. A 4-es számú, sematikus ábra, a trend órási időskáljának megfelelő nézetet szimbolizálja. A spirál közepén az első lökeshullám, (amely egyébként a *Subminuette* szint első hulláma) csupán egyetlen rövid egyenesnek látszik (ha belenagyítanánk, pl. 5-perces

©1978/1999 Robert R. Prechter

bontású grafikonon, akkor maga is öt *Micro* szintű alhullámra tagolódna). Apró korrekció követi, majd újra elindul, azután újra korrigál, és amikor felfelé a harmadik nekirugaszkodása is befejeződött, akkor nemcsak találkozik a spirál vonalával, hanem ezzel együtt az eddig létrejött öt *Subminuette* szintű és hosszúságú szakaszból összességében előáll a *Minuette* szint első hulláma.

Most már egy *Minuette* sinthez mérten arányos korrekció dukál, mielőtt a trend tovább indulhatna. Ez a korrekció nagyságrendileg nagyobb, tehát mélyebb és legtöbbször időtartamában is hosszabb lesz, mint az a két

4. ábra: A logaritmikus spirál

rövid visszaesés, amit előzőleg a *Subminuette* rendű trendmozgató szakaszok között megtapasztaltunk. A *Subminuette* szint perspektívájából tekintve a spirál érintését követő lejtmenet nem egy egyszerű korrekció, hanem a *Minuette* ciklus komplett bear piaci oldala. Amikor azután véget ér, akkor az emelkedés még nagyobb szinten folytatódik, hiszen a *Subminuette* ciklusokból tovább épülnek a *Minuette* egységek, amíg ki nem alakul az öt *Minuette* hullámból álló első *Minute* szintű egység. A robosztus növekedési folyamat így folytatódik tovább, miközben

a logaritmikus spirálban egyre nagyobb a növekedés léptéke, de ehhez mérten arányosan nagyobbak lesznek a visszaesések is.

A logaritmikus spirál a világegyetem fejlődésének rendkívül tömör ábrázolása. Nem véletlen, hogy a fraktálszerkezettel együtt számtalan helyen ismerhető fel a természetben. Így alakulnak a felhők, fejlődnek a növények. Ezért látjuk, hogy egy fa egyetlen ága azonos szerkezetű és alakú, mint a fa egésze. Egy brokkolit kézbe véve megfigyelhetjük a szerkezet minden szintjén jellemző geometriai törvényszerűségeket, mint személyiségjegyeket. Ugyanis a brokkoli virág minden nagyobb ága olyan, mintha az egész kicsinyített mása lenne. Az ágnak egy kisebb csokra ugyancsak úgy tűnik, mintha egy ág, vagy a brokkoli fej egésze lenne miniatűr kiadásban.

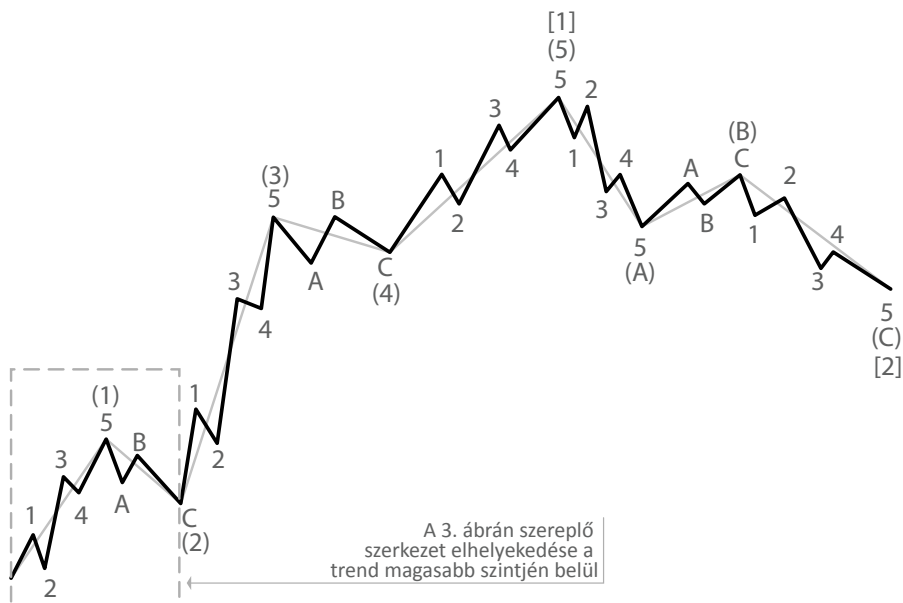
Ha eltekintünk a grafikonon feltüntetett jelölésektől, akkor az 5. ábra szerkezete nemcsak a 3. ábrán szereplő Elliott-ciklus folytatása, annak magasabb rendű megjelenése, hanem olyan nagyítása, melyen részleteiben láthatóvá válik a ciklus belső szerkezete is. Ezt az utóbbi nézetet jelképezi az ábrára halványan felrajzolt nyolc fő hullám. A ciklus méretétől és a trend szintjétől függetlenül tehát a forma állandó.

Illusztráció: ElbtheProf.

Az 5. ábra a forma a formában elven túl egy másik igen lényeges kérdésben is útmutatásul szolgál. Az ötös szerkezetű lökeshullámok nem mindig felfelé mutatnak. Amikor az eggyel magasabb rendű, uralkodó trend délnek tart, akkor lefelé haladnak. A rajz jobb oldalán az *Intermediate* **(A)** és **(C)** hullám is lefelé tartó impulzus, azért mert az eggyel magasabb rendű *Primary* **[2]**-es jelölésű hullám irányában haladnak. Közben mivel az **(A)** hullámot korrigáló **(B)** bear piaci rally szemben halad az uralkodó **[2]**-es hullámmal, ezért hiába tart felfelé, hármas lesz a szerkezete.

*Egyre nagyobb a
növekedés léptéke, de
nagyobbak lesznek
a visszaesések is*

5. ábra: A dizájn több szintje

Trendek, szintek, jelölések

Az eltérő idősíkokra az előző oldalakon többször találunk hivatkozást úgy mint trendszintekre, vagy rendekre, illetve láttunk példát azok elnevezésére. Elliott rendszerében azonban a trendek szintje nem az elmozdulás abszolút időtartamához, méretéhez, vagy a grafikonrajzoló programban kiválasztott idő-intervallumhoz kötődik. Egy fraktálszerkezetben a „magasabb rendű”, vagy „alacsonyabb rendű” megjelölés hivatkozás egy szerkezeti egység *relatív méretére*, azaz annak befoglaló voltára, illetve építőelem szerepére utal.

Mégis, néha jól jöhet az általános ökölszabály, miszerint egy 30, 45-perces, vagy órás idősíkra állított grafikon esetén nagyságrendileg a *Subminuette*, vagy annál magasabb szintű hullámokat lehet jól beazonosítani. Amikor először látunk egy grafikonra és rajta a különböző méretű ciklusokat, vagy egy jelentősebb trend elején vagyunk, jóformán csak ezt a becslést használhatjuk kiindulási alapnak, mert szinte lehetetlen precízen eltalálni egy hullám rendjét. Szerencsére erre nem is kell mindenáron törekednünk, mert egy kereskedési szituáció definiálásához nem a konkrét trendszint helyes elnevezésére van szükségünk, hanem az adott hullám helyzetének és a *relatív szintjének* meghatározására. Vagyis azt szeretnénk megérteni, hogy

egy vizsgált hullám vagy a várt elmozdulás milyen helyzetben van az azonos, illetve ellentétes irányban haladó szomszédos, vagy még korábbi szakaszokhoz képest.

A trendszintek elnevezését a 6. ábra tartalmazza, feltüntetve az egyes rendek megkülönböztetését szolgáló leggyakrabban alkalmazott szám és betűjelöléseket is. Az eredeti Elliott-i nomenklatúrában a *-gal jelölt trendeknél (például *Primary / Elsődleges* szinten) karikába helyezett szám- és betűjelölés szerepel. A számítógépes grafikonrajzoló felületeken sokszor nehézséget okoz egy bekarikázott karakter előállítás, ezért bevett gyakorlat a karikázást szögletes zárójellel helyettesíteni, amelyre bármelyik, akár ingyenes szoftver is képes.

TREND SZINT	ÖTÖS SZERKEZET					HÁRMASOK		
	a trend irányában					a trenddel szemben		
ÓRIÁS SZUPERCIKLUS*	Ⓘ	Ⓜ	ⓂⓂ	ⓂⓂⓂ	ⓂⓂⓂⓂ	ⓐ	ⓑ	ⓒ
SZUPERCIKLUS	(I)	(II)	(III)	(IV)	(V)	(a)	(b)	(c)
CIKLUS	I	II	III	IV	V	a	b	c
ELSŐDLEGES / PRIMARY*	⓪	⓪	⓪	⓪	⓪	Ⓐ	Ⓑ	Ⓒ
KÖZÉPTÁVÚ / INTERMEDIATE	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(A)	(B)	(C)
RÖVID TÁVÚ / MINOR	1	2	3	4	5	A	B	C
MINUTE*	⓪	⓪	⓪	⓪	⓪	ⓐ	ⓑ	ⓒ
MINUETTE	(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(a)	(b)	(c)
SUBMINUETTE	i	ii	iii	iv	v	a	b	c
MICRO*	⓪	⓪	⓪	⓪	⓪	Ⓐ	Ⓑ	Ⓒ

6. ábra: A trendszintek nevezék- és jelöléstana

Történelmi grafikonunkra visszatérve a 2. ábrán a 2000-ig tartó impulzus öt kiemelkedő pontján nagy római szám jelölések szerepeltek, azaz az imént ismertetett táblázat alapján megállapíthatjuk, *Ciklus* szintű **I-II-III-IV-V** hullámokról volt szó, amelyek együtt kiadják a *Szuperciklus* szint egyik trendmozgató alhullámát. Az egyes *Ciklus* szintű hullámokon belül még ebben a havi bontásban is kivethetőek az *Elsődleges* alhullámok, melyek azután heti bontásban tovább tagolódnak *Középtávú*, majd *Minor* ciklusokra. A kiadványban később még szerepelnek ezt a belső szerkezetet felnagyítva bemutató valós grafikonrészletek.

Csordaszellem és a biológia magyarázat

Elliott az alapvető forma és a trendet megszakító korrekciók szerkezetének leírásán, a fraktálszerkezet felismerésén, egyszerű, kézzelfogható szabályok megfogalmazásán túl feltette a kérdést, amit még előtte senki más: Miért van ez így? Összefoglaló műve címében adja meg a választ; *Nature's Law*, vagyis mert ez a „természet törvénye”.

Könnyű belátni, egy részvény árfolyama a legritkább esetben esik egybe a racionális számviteli szabályok szerint meghatározott könyv szerinti értékével. Nem egységes és következetes a piac értékelése akkor sem, ha a könyvekben szereplő érték helyett az egy részvényre jutó nyereséget igyekszünk viszonyítani az árhoz. Bob Prechter egyszerűen oldja meg a talányt. Szerinte *az árfolyam „az emberiség kollektív értékítélete saját [jövőbeli] termelőképességéről”*. Az árfolyammozgások elsődleges oka, hogy a jövőre gondolva a társadalom egésze hol optimistább, hol pesszimistább. Ha a társadalomban globális szinten nő az optimizmus, javulnak a kilátások, akkor a piac felülértékeli a kapacitásaiban rejlő potenciált. Ha pedig a pesszimizmus válik uralkodóvá, akkor – bármivel próbálkozzon is a cégek menedzsmentje és a politika – a tömeg alulértékeli a vállalatok, illetve a gazdaság termelőképességét és teljesítményét. Ez az ingadozás nyilvánvalóan bizonytalanságban tartja az objektív és racionális értékelési módszert kutató, profitra éhes piaci szereplőket.

*Az árfolyam „az
emberiség kollektív
értékítélete
saját produktív
kapacitásáról”*

Az Elliott-i felfedezésből kiinduló *Socionomics* tudomány elmélete szerint a piacokra jellemző állandó bizonytalanság hatására a különböző időtávokban gondolkodó befektetők és kereskedők hajlamosak érzelmi alapon, impulzív döntéseket hozni. Az emocionális döntés mások cselekvésének követésén keresztül valósul meg, függetlenül attól, hogy a követett személy, vagy csoport a piac bull, vagy bear oldalán áll. És független attól, hogy nyer, vagy veszít! Jobb érzés olyan részvényt vásárolni, aminek a további emelkedésében mindenki egyetért. Igen komoly lelki erőfeszítés egy olyan pozícióról dönteni, ami szembe helyezkedik a média szalagcímeivel, a brókercégek elemzőivel, vagy a politika nyilatkozataival. Így aztán az emberek egymás közötti kommunikációja, annak hangulata meghatározó tényező lesz az egyéni

pénzügyi döntésekben. Kollektív hangulathullámok jönnek létre, melyek terjednek, és trendeket, majd némi késleltetéssel társadalmi eseményeket hoznak létre az élet minden területén.

A követés, az egymásra figyelés jelenségét, vagyis a csordaszellem kialakulását Robert Prechter így summázza: *„A tőzsdei játékosok [...] éberren figyelik a társait, hátha iránymutatást kapnak arra vonatkozóan, hogy mi lesz a következő lépésük. Ebben a viszonyrendszerben viszont nincs vezér. Valójában a tömeg egészére tekintenek vezetőként, miközben az csak követőkből áll. Amikor nincs vezér, aki kijelölné az irányt, akkor a csorda hangulata az egyetlen tényező, ami a cselekvést irányítja, azaz a csorda sajátmagát vezeti.”*

Mindezeket természetesen nem látják így át a piaci szereplők, akik a döntésekről azt szeretnék hinni, hogy objektív következtetések mentén hozták őket. Itt jönnek a képbe a hírek, ugyanis nagyon gyakran hírekből, fundamentális adatokból, vagy társadalmi eseményekből vezetik le (racionalizálják) a döntések okát. Pedig az esetek többségében teljesen szubjektív módon, érzelmi szikrából fogant a befektetők vételi, vagy eladási szándéka. Vagyis a *befektetők tipikusan arra használják az információkat, illetve mások véleményét, hogy racionalizálják a hangulatvezérelt ötleteiket.*

EGY KIS TÁRSADALOMTUDOMÁNY

Az Elliott elmélete kiindulási alapja lett az utóbbi évtizedekben útjára indult Socionomics tudománynak. A hipotézis szerint a társadalmi hangulat (angolul: *social mood*) változásai megelőzik a történelemben, a kultúrában bekövetkező fordulatokat, vagyis az előbbi az ok, az utóbbi az okozat. A hangulat változása az emberiség felívelő és vészterhes időszakainak egyaránt mozgatórugója. Az imént említett ok-okozati viszonyból kiindulva lehetővé válik számunkra, hogy pénzügyi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatokat és eseményeket jelezzünk előre. Mint ilyen, az elmélet szembelyezkedik az általános nézőponttal, miszerint a társadalmi események okozzák a hangulat megváltozását.

A *The Wave Principle of Human Social Behavior* című könyv szerint a folyamat mechanizmusa a következő: *„Egyéni szinten léteznek olyan biológiai alapokon nyugvó pszichés impulzusok, amelyek befolyással bírnak az emberek közötti kommunikáció dinamikájára. Ez a dinamika*

hatással van a hangulatváltakozás kollektív szintű sémáira, melyek a Fibonacci matematikából levezethető törvényszerűségeket mutatnak, és tulajdonképpen létrehozzák mindazt, amit R.N. Elliott a hullámok alapelveiben felfedezett. A sémákat követő társadalmi hangulat egy szociológiai kényszerítő erőt hoz létre, amely finoman hatással van az egyéni és társas viselkedés karakterére. Így a társadalmi szintű folyamatok és megmozdulások történelmi trendeket és eseményeket hoznak létre.”

Az árfolyamok váltakozására vonatkozó Socionomics hipotézis szerint a társadalmi hangulat vezérli a tőzsdei trendeket. A hangulat változása legelőször egyébként is a grafikonokon érhető tetten, majd késleltetve létrehozza a híreket, társadalmi eseményeket és a megváltoztatja a fundamentális környezetet. Az emberek, – élükön a médiában tevékenykedő hírszerkesztőkkel – kiválasztják azt a hírt, ami leginkább alátámasztja a piaci

mozgásokat, majd a hír vagy esemény újbóli felbukkanásától várják az ismételt, hasonló elmozdulást az árfolyamokban. Ezért járja Elliott-os körökben a mondás: Amelyik kereskedő a fundamentum, illetve a hírek után megy, az nem az okok, hanem a következmények alapján hozza meg a döntését, vagyis olyan, mintha kizárólag visszapillantó tükörből igyekezne autót vezetni.

A társadalmi hangulat vezérli a tőzsdei trendeket

Az irracionális hatásmechanizmusnak köszönhetően – ellentétben a neoklasszikus közgazdaságtan tanításával - az árfolyamok nem tartanak semmilyen átlaghoz, vagy egyensúlyi szinthez. A tőzsdei ár egyszerűen a kollektív hangulat trendjéből következik.

Vagyis az átlag befektető nemhogy nem jut el az érzelmi tényezők jelentőségének tudatosításáig, de még csak kereskedési tervet sem készít, hanem mások véleményére hagyatkozik. Egy fokkal jobb, amikor már maga tervez és gondolkodik, de mentálisan nem készül fel a pszichés megmérettetésre. Ezzel eleinte nincs is gond, hiszen higgadt „érzelemmentes” állapotában viszonylag jól képes lehet matematikai törvényszerűségekre fókuszálni és a cselekvését kontrollálni. Ám a piacokat körbelengő folyamatos bizonytalanság hatására kevés kivételtől eltekintve mindig eljön az a pillanat, amikor az emberi agy egy primitív területéről kiinduló, a tudomány mai állása szerint ösztönös reakció átveszi az irányítást. Anatómiailag az agyféltekék szélén körbefutó limbikus rendszer befolyásolja azokat a funkciókat,

amelyek a létfenntartáshoz szükségesek. Ilyen például a légzés, vagy a szívverés irányítása. Minden itt van, aminek a célja a túlélés biztosítása; a menekülés, a harcba bocsátkozás vezérlése, illetve innen történik a tömegekkel való cselekvés beindítása. Ezek az agyfunkciók érthető módon prioritást élveznek. Gyorsabb idegpályákra vannak bekötve, mint a racionális gondolkodás, illetve olyan intenzív érzelmeket – ha úgy tetszik impulzusokat – képesek generálni, amelyek időlegesen teljesen blokkolják és felülírják a racionális gondolkodást. Erre a beépített automatizmusra azért van szükség, mert az állatvilágban néha kifejezetten hasznos a futás, vagy a támadás, de úgy, hogy az illető nem áll meg gondolkodni a veszélyről, hanem azonnal cselekszik. Az ilyen szituációkban azonban esélye sincs a racionális gondolkodásnak.

A limbikus agy ösztönös dominanciája által létrehozott hullámok kialakulása nem véletlenszerű csapkodás, hanem úgy tűnik, a természetben megfigyelhető növekedési formákat követ. Ezt a haladást és váltakozást követhetjük az EWP segítségével, amely így a tömegek pszichológiáján és alakzatok felismerésén alapul.

A „lágy” vezérlőelvek

Ha Elliott ciklusait a tömegek hangulata vezérli, akkor a 3. *ábra* minden szakasza, azaz mind a nyolc fő fázis egy pszichológiai állapotot jelenít meg. Így egy elmozdulás jellege – vagy, hogy a humán oldalt hangsúlyozzuk, *karakterjegye* – már a trendszinttől, mérettől függetlenül is segíthet beazonosítani, megerősíteni egy jelölést, vagy épp kizárni egy másik feltételezést a cikluson belüli helyzetünkről. Sokszor találkozunk olyan esettel, amikor egy összetett hullámmozgás értelmezésekor kizárólag a szabályok bevetésével sok és egymástól lényegesen eltérő lehetőségünk van. Ilyenkor a rangsorban előreugró operatív változat kiválasztásában döntő érv lehet az adott időszakra jellemző hangulatkarakter beazonosítása.

Ismét induljunk ki a vizsgálódásunkkal egy szignifikáns mélypontból, amikor hosszú bear piac után újtára indul egy új felfelé tartó trend. (Természetesen egy hosszú távú csúcsból lefelé is áttekinthetnénk a hullámok karakterjegyeit, akkor az alábbiakban következő “történet” inverze tárulna elénk.)

Az *Elsődleges (Primary)* bull trendek kiindulási pontja egy olyan szignifikáns minimum, ahol gazdasági recesszió, sőt depresszió van; záporoznak a negatív hírek, legyen szó a politikáról, a gazdasági mutatókról vagy a vállalati szféráról.

Középtávú (*Intermediate*) trendben hasonlóan negatív a környezet, de „csupán a szokásos” 6-18 hónapos enyhe átmeneti recessziós megtorpanás ölt formát benne.

Noha évekig, vagy évtizedekig tartó emelkedés áll az árfolyamok előtt, a médiában az elemzők és a szakértők arról vitatkoznak, vajon képes lesz-e egyáltalán a piac túlélni a gazdasági recessziót, esetleg depressziót.

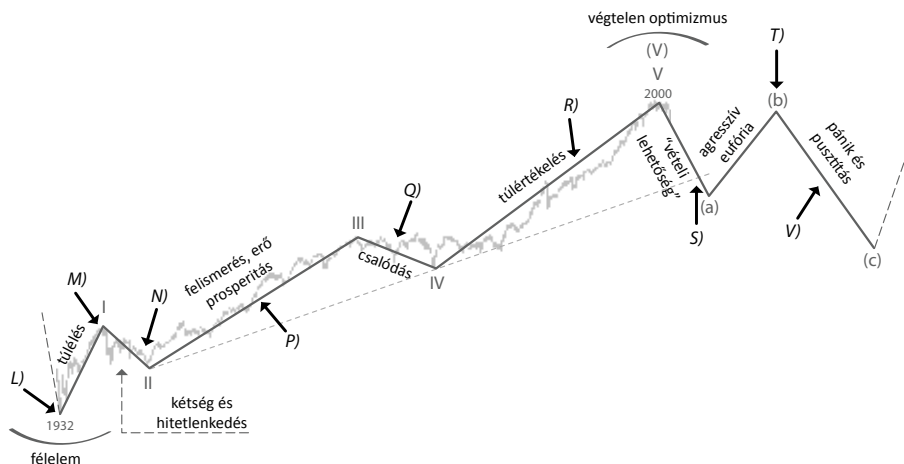
A mélypont az akkor élő emberek emlékezetében a legrosszabb, legtöbb kétséggel teli időszak, amikor mindenki csak azt mérlegeli, meddig tarthat még a visszaveszés, életképes-e a jelenlegi társadalmi rend és a pénzügyi struktúra. Itt a mindenki szónak külön jelentősége van, ugyanis végül a pesszimista hangulathullám terjedésével már mindenki beállt az esést jövőbe vetítők táborába, amely így már nem képes tovább növekedni, elveszti az utánpótlását. Eljön a pillanat, amikor a világon mindenki aggódik a jövő miatt, sőt a nettó eladói pozícióban lévő spekulánsok legújabb short nyitásaikkal már túlfeszítik magukat.

Sok esetben a nagyobb bull trendek alja, kiindulási pontja egybeesik valamilyen komolyabb háborús konfliktussal, esetleg zendülésekkel, zavargásokkal. Természetesen nincsenek mindig ilyen súlyos kísérőjelenségek. Gyakori, hogy a régen lefelé tartó piac kap még egy lényegesebb negatív hírt két kereskedési nap között, amire nyitásban vagy nap közben az árfolyam új mélypontot ér el, de végül lényegesen magasabban zár, sőt akár az előző napok záró értékei felett jegyzik az utolsó kötést. Ez a kulcsforduló jelensége, illetve így jönnek létre a mélypontot megelőző napokat átölelő / befoglaló ún. „*bullish engulfing*” japángyertya alakzatok.

Így vagy úgy, a negatív kilátások és rossz hírek ellenére fordulat következik be és az extrém pesszimizmustól lassan elindul a hangulat a későbbi extrém optimizmus felé. Az átmenet persze nem egyirányú egyenletes emelkedésben valósul meg, hanem abban az öt hullámban és egyben pszichológiai értelemben vett lépcsőfokokon keresztül, amit az EWP alapvető impulzus formájának tartunk.

*A nyolc fő fázis
egy-egy pszichológiai
állapotot jelenít meg*

Valójában a 2. ábra történelmi grafikonját látjuk egy más perspektívából értékelve és kiegészítve a ciklus hármas szerkezetű bear oldalával. A nyilakhoz tartozó betűkódok olyan jelölések, amelyek nem használatosak Elliott jelölésében. Kizárólag ezen ábra erejéig azt a célt szolgálják, hogy a karakterjegyek helyét összeköthessük a most következő hozzájuk tartozó szöveges magyarázattal. Eddig az L) pontról volt szó.

7. ábra: Kritikus pontok a személyiségjegyek felismerésében

Az M) szakasz; az első hullám, elrugaszkodás a mélypontról, a *túlélés felismerése*, a felismeréshez kapcsolódó megkönnyebbülés. Természetesen még vita folyik arról, hogy a nehezen túl sikerült-e már lépni, de az első hullám felfelé arról tanúskodik, hogy egy erős többség szerint igen.

A korábbi felfelé irányuló korrekciókkal, vagy bear piaci emelkedésekkel ellentétben az új trend magasabb rendű hullámok esetén meglehetősen tiszta belső szerkezetet mutat, a technikai eszköztárral jól követhető. Eddig a rövid emelkedő szakaszokban a forgalom és a breadth (azaz az emelkedő részvények száma) is mindig alacsony és csökkenő volt, viszont ez alkalommal inkább erősödik valamelyest.

N) Az első hullám erőteljes korrekciója a második hullám. Ebben a hullámban még egyszer *viaskodsz mindaz a félelem, kétkedés és pesszimizmus, ami a piac mélypontján volt tapasztalható*.

A piaci résztvevők jövőről alkotott bullish illetve bearish elképzelését felmérő szentiment indikátorok leggyakrabban itt érik el a pesszimista mélypontot. A jelenséghez nagyon is objektív magyarázat köthető: még az első hullám elindulásának pillanatával összevetve is több ponton gyengébbek a fundamentumok. A befektetők a fundamentális információkra figyelnek és *tagadják* a nagy képen, technikai alapon már látható új trend létjogosultságát. Mély és ijesztően meredek korrekció alakul ki, amely az első hullámban megszerzett profit nagy részét visszaveszi, sőt meggyőzi a befektetőket a korábbi lefelé tartó trend, a "Nagy Medve" visszatéréséről. Azonban a piacok már ennek ellenére sem esnek új mélypontra.

Forgalom és volatilitás tekintetében a második hullám, különösen a szakasz végére mutató *N*) nyílnál erősen csökkenő tendenciát mutat, mintegy elhal, megáll az esés folyamata. Az első és a második hullám együtt jelenti azt a bázist, mintegy ugródeszkát, amiről a legdinamikusabb harmadik hullám elrugaszkodik.

P) A harmadik hullám, ami a részvényt piacon az emelkedés időben leghosszabb, legerősebb és legszélesebb szakasza. Leghosszabb mind időben, mind pedig ármozgásban. Legerősebb, mert itt a legnagyobb az árfolyam változásának sebessége, azaz a momentum. Legszélesebb abban az értelemben, hogy ebben emelkedik a legtöbb iparág, és lényegesen több részvény tart felfelé, mint lefelé.

Kivételesen magas a breadth, ami annyit tesz, hogy a jegyzett részvények túlnyomó része emelkedik, arányuk megközelítheti a 85-90%-ot is. Így lesz igaz a Wall Street-i mondás, miszerint ilyenkor nyereséges kereskedési szisz-

téma gyanánt az is bőven megteszi, ha egy majom dobál darts nyíllal a Financial Times c. pénzügyi napilap oldalaira, hogy részvényportfóliót építsen. Végül még egy további leg: szemre ez a legkönnyebben felismerhető hullám. Az illusztráció egy tipikus, rövid szemrevételezéssel is megítélhető harmadik hullám árfolyamkaraktert mutat; a gyertyák között nagyon kevés az átfedés, inkább rések jelennek meg,

amelyekhez belátható időn belül vissza sem tér a piac. A trend egyértelművé válik minden kételkedő számára.

Az első és a második hullám együtt jelenti azt az ugródeszkát, amiről a legdinamikusabb harmadik hullám elrugaszkodik

Egy pontot érdemes kiemelni (ahová egyébként a *P*) nyíl konkrétan mutat). Azt, amikor az utolsó kétkedő is belátja, a trend megfordult és minden kétséget kizáróan felfelé tart. Ez a *felismerés pillanata*, amikor a megnyúlt harmadik hullámon belül a harmadikban réssel, vagy rések sorozatával emelkedik az árfolyam, nagyjából az egész trend derekán. A klasszikus technikai analízisben szokás ezeket a réseket mérési réseknek nevezni. Azokban a napokban, hetekben extrém magasra és az egész trenden belül a legmagasabbra ugrik a forgalom, sokszor ehhez a ponthoz köthető a momentum csúcsa is. Ilyenkor van a legtöbb kitörés az egyedi részvények között. A felismerés pillanatától látják optimistán az emberek a jövőt, nem shortolják már a piacot, csak vesznek. Viszont a trend felén már túl vagyunk és a széles tömegek csak most kerültek nettó long pozícióba. Ráadásul innen felfelé kezdik növelni a kitettsé-
güket, egyre nagyobb tőkeáttétekkel, míg a harmadik hullám csúcánál teljesen ki nem feszítik magukat. Olyan ponton teszik ezt, amikor a pozíció kockázata lényegesen magasabb az optimálisnál. Mivel nem tudnak leszakadni a hírekről és a fundamentális tényezőkről, ezért folyamatosan fáziskésésben vannak. Ez a tömeg sorsa.

Q) szakasz: Eljön a negatív meglepetések, az első negatív fundamentális hírek, a *csalódások ideje*, a negyedik hullám. Kirázza, de minimum megizzasztja azokat, akik túl későn kapcsolódtak be a harmadik hullámba. Aki ismeri a lökéshullámok három alapvető szabályát, a korrekciók váltakozása vezérlőelvet és Elliott trend-csatornáját, annak méretét, alakját tekintve a legjobban előre jelezhető hullám a negyedik.

*Az ötödik hullám
technikailag minden
szempontból
gyengébb, mint
a harmadik*

R) A negyedik csalódása után a befektetők az ötödik hullám nekirugaszkodását látván visszanyerik a piacokba és a befektetéseikbe fektetett bizalmukat és megújult lelkesedéssel vásárolnak ismét.

Még ha nem is feltétlenül rövidebb az ötödik hullám, mint a harmadik, de technikailag minden szempontból gyengébb. Először is Középtávú (*Intermediate*), vagy annál alacsonyabb trendszinteken a forgalom átlagosan és maximumértékében is kisebb, mint amit a harmadikban láttunk. Elmarad momentum vonatkozásában, tehát az emelkedés sebességében. Elmarad a piaci szélesség (*breadth*) tekintetében, mert lényegesen kevesebb részvény csatlakozik az emelkedéshez, mint korábban a harmadik hullám során. A piac után kullogó,

késve és kisebb mértékben emelkedő papírok a negyedik hullám esését követően már nem tudnak talpra állni. *„Azt a részvénytársaságot, amit egy harmadik hullám ereje meg tudott emelni az ötödik már állva hagyja”.*

Más oka is van annak, hogy kevesebb részvény emelkedik szinkronban egyszerre, ez pedig a szektorok és iparágak között állandósuló rotáció. A befektetők egyik felkapott papírból a másikba ugranak át. Így alakul a piaci breadth divergencia, ami nemcsak az évtizedes trendekre jellemző, hanem a pár órán át tartó tendenciák szintjén is általános. A NYSE-TICK indikátor a napon belüli kereskedésben remek segítség az ötödik hullám breadth divergenciák felfedezésében.

Fundamentumok tekintetében az ötödikben már komoly és kézzelfogható gondok jelentkeznek. De kevesen veszik maguknak a fáradságot, hogy az adatokat összehasonlítsák a harmadik erős és egészséges növekedést tükröző statisztikai adataival. A közvetlen egymást követő hónapok, vagy évek összehasonlításában van javulás, pozitív elmozdulás, ami elfedi a divergenciát, ám ha az azonos trendsint harmadik hullámával mérnék össze, akkor kitűnne az elmaradás. Ha például ciklus szinten a III-as és V-ös hullámok adatait helyezzük egymás mellé, akkor az V. egyik fontos karakterjegye lesz a kedvezőtlen tendenciát mutató infláció, kereskedelmi mérleg, kamatszint, eladósodottsági mutató, munkanélküliség és egyáltalán, az életminőség kisebb mértékű javulása.

Az ötödik hullám tetején az über-optimista hangulattól megrészegült befektetők nyugodt lélekkel, elégedett mosollyal ücsörögnek a babérjaikon, és az árak tekintetében a végtelenbe, időben az örökkévalóságba vetítik a piac növekedési kilátásait. Jó hírek dőlnek mindenhol a médiából.

Viszont eljön az ötös szerkezetű lökéshullám elindulása óta legnagyobb visszaesés, a ciklus bear piaci oldala. Előbb természetesen csak az A hullám jelentkezik, ami az S) jelű nyíllal jelölt ponton töri az emelkedő trendet. Hosszú idő óta először a technikai indikátorok a legnagyobb túladottságot mutatják, sőt talán az egész trenden belül a legmélyebbet. Közben az egyedi részvényeknél számos népszerű és vezető papírban alapvető szintek esnek el. Ennek ellenére a *piac úgy tekint a trend megtörésére, mint vételi lehetőségre*. Gyakran az A hullám idején tapasztaljuk a legmélyebb túladottságot, ennek ellenére a fórumokon és a médiában mással sem foglalkoznak, csak a „hol veszem meg az alját” kérdéssel.

A befektetők türelmetlen akarásából végül az első túladottságból még elindul a **B** hullám emelkedése, de akik ebben a felfelé szakaszban kötelezik el magukat long irányba, azok döntése később túl korainak bizonyul. A **B** hullám ellentmondásos karakterét találóan írja le Frost & Prechter: „A **B** hullám egy hamis emelkedés. Balekok játéka, medvecsapda, spekulánsok paradicsoma, a kaszinó szemlélet orgiája, vagy az intézményi oldal ostobaságának gőgös megnyilvánulása, vagy mindezek együttese.” Az emelkedés a piac egy szűk szegmensére korlátozódik, technikailag igen gyenge, tulajdonképpen a lassan gyengülő fundamentális háttér tagadása, az „agresszív eufória” terméke. Elliott elmélete és a szuperciklus logikája szerint ilyen **[B]** hullámnak tartjuk a Dow 2002-2007. közötti emelkedését.

Közben még az is előfordulhat, hogy a vállalatok P/E mutatója itt éri el maximumát, hiszen az ár (P) oldalon akár egy átmeneti új csúcs is belefér a **B** hullám emelkedésbe, miközben az egy részvényre jutó nyereség (E) tekintetében már megtörtént a visszaesés.

A bear piac második trendirányú szakasza, a pusztító, gyilkos **C** hullám, amely számos karakterében hozza, amit egy harmadik hullám tud, csak nyilván ellenkező előjellel. *Nincs hová menekülni*, csak a piacoktól való távolmaradás, a készpénz tartása a nyerő. Az **A** és **B** hullámok illúziója szertefoszlik, a félelem lesz úrrá. A fundamentális háttér teljesen összeomlik. Bízhatunk a **C** hullámok tartósságában és szélességében, vagyis abban, hogy legfeljebb egy-két iparág kivételével mindent magával rántanak. Ezért nem segít a portfólió építése sem, lévén a jegyzett részvények akár 95-97%-a is tartós lefelé haladó trendbe kerül.

Előzőleg, „az impulzus öt hulláma” szakaszban kiemelt szabályokkal ellentétben a most felsorolt karakterjegyek csupán a *vezérlőelvek* kategóriájába tartoznak. A megjelenésükre az esetek többségében érdemes számítani, de nem kizáró feltételeket fogalmaznak meg, vagyis elmaradhatnak.

*Előfordulhat,
hogy a vállalatok
P/E mutatója a B
hullám alatt éri
el a maximumát*

MÁSODIK RÉSZ

ALAKZATOK ÉS VEZÉRLŐELVEK

Az első részben bemutatott alapvető formában 13 alakzat és azok kombinációja fordul elő. Íme az építőelemek katalógusa:

Trendmozgató alakzatok

- impulzus (lökéshullám)
- záró diagonál
- indító diagonál

Korrektív alakzatok

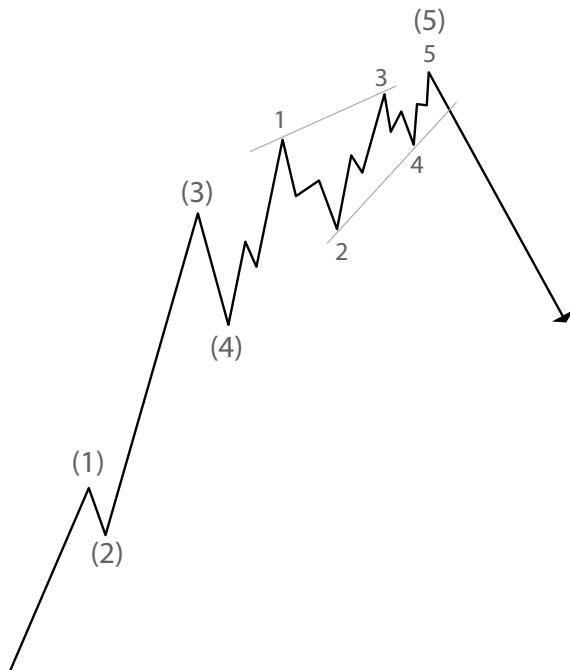
- zigzag (cikk-cakk)
- dupla zigzag
- tripla zigzag
- szabályos flat (lapos) korrekció
- megnyúlt flat
- tovahaladó flat
- szimmetrikus háromszög
- emelkedő háromszög
- csökkenő háromszög
- szélesedő háromszög

A diagonál – záró változat

A trendmozgató, tehát az eggyel magasabb rendű trend irányába haladó, mindig ötös szerkezetű alakzatoknak két típusa van: az impulzus és a diagonál.

Az impulzus szabályok tisztázásakor már volt róla szó, hogy a lökéshullám **1-es**, **3-as** és **5-ös** alhulláma maga is minden esetben ötös szerkezetű trendmozgató alakzat, de közülük az **1-es** és az **5-ös** nem minden esetben az **1. ábrán** szereplő impulzus. Ebben a két pozícióban állhat ugyanis a konvergáló trendvonalak által határolt, ék formára emlékeztető *diagonál* elnevezésű alakzat is. Noha az impulzus párhuzamos csatornájával szemben a konvergáló trendvonal a diagonál legelső szembetűnő ismertetőjegye, ennek ellenére nem kötelező kelléke. Esetenként az alsó és felső határoló vonal teljesen párhuzamos. Két változata létezik, a „záró” és az „indító” megjelenési forma.

Az *ending diagonal* (rövidítve: *ED*), vagyis *záró diagonál* a trendmozgató alakzatok közül az a típus, amely elnevezéséhez híven **5**-ös és **C** hullámok pozíciójában tűnik fel, azaz kizárólag egy lökéshullám, vagy korrekció befejező egysége. Az alakzat megjelenése a meglévő trend kifulladására utal, ami egy, vagy két, a korrekciókra jellemző tulajdonság megjelenésében jelentkezik. Olyan, mintha a ciklus jobb (impulzív) és bal (korrektív) oldalának szabályszerűségei keverednének benne. Elliott szavai szerint akkor tűnik fel, amikor a megelőző hullám(ok) „*túl messzire, túl gyorsan*” haladt(ak). A 8. ábra sematikus példája azt a kontextust mutatja, amelyben a záró diagonál egy Elsődleges rendű lökéshullám végén a *Középtávú* **(5)**-ös hullám pozícióját foglalja el.

8. ábra: Záró diagonál (5) hullám pozícióban

A legfontosabb eltérést az impulzushoz képest az *ED* 1-es, 3-as és 5-ös alhullámaiban találjuk, ugyanis azok nem ötös, hanem hármas szerkezetűek, mindannyian a korrektív alakzatok között később tárgyalt zigzag formációk. Élő grafikonon a diagonál kialakulásának folyamatát követve ne fektessünk túl sok energiát az *zigzag* alhullámainak minden áron való beazonosítására. Azt vegyük csak észre, hogy a trendirányú szakaszok, noha viszik előre a piacot, sehogyan sem látszanak ötös tagolású egységnek. Nincs meg bennük az impulzusok tiszta képe.

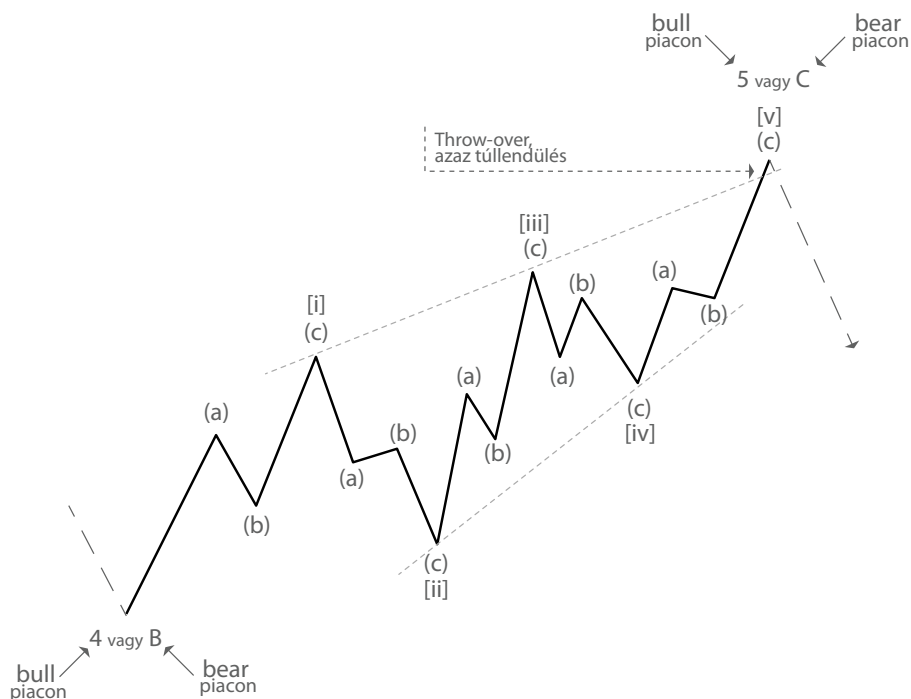
A szakirodalom szerint a közbeeső 2-es és 4-es korrekciók ugyancsak *zigzag* szerkezetek, bár véleményem szerint a négyes alhullám pozíciójában ritkán feltűnhet éles 'a' szakasszal induló háromszög is. A záró diagonál szerkezeti képlete így 3-3-3-3-3 lesz, szemben az impulzus közismert 5-3-5-3-5-ös tagolásával.

A másik korrektív alakzatoktól kölcsönzött *ED* sajátosság, hogy **1-4** alhullámai hajlamosak átfedésbe kerülni egymással. Ez ismét csak nem kötelező kellék, de ritka az olyan előfordulás, amikor a negyedik hullám nem az egyes területén végződik. Azaz a diagonálra nem érvényes az impulzusokat definiáló, átfedésektől mentes szerkezetet előíró kardinális szabály. Ettől még **3**-as alhullám a diagonálban sem lehet a legrövidebb, és sem a **2**-es, sem pedig a **4**-es alhullám nem korrigálhat 100%-nál többet.

*A konkrét végkifejlet
a diagonál Elliott-
cikluson belüli
elhelyezkedésén
múlik*

A záró diagonál trend irányában haladó alhullámai már egyáltalán nem tudnak teljes öt hullámból álló alakzattá fejlődni, ráadásul szinte mindig **1-4** átfedés alakul ki, amely az eggyel magasabb trendszint közelgő végére utal. Az egész struktúra arról tanúskodik, hogy a piacnak már nincs elegendő ereje minden részletében szabályos lökeshullámot létrehozni. Az alakzat végén bekövetkező le-, illetve kitörésben a piac kétszer-háromszor akkora sebességgel halad, mint az azt megelőző időszakban, a záró diagonál kialakulása idején. Ha például 20 periódusra volt szükség a diagonál öt hullámának kialakulásához, akkor a piac 7-10 periódus alatt eléri az *ED* kiindulási pontját. Elliott így fogalmaz: „A [záró] *diagonál végén drámai fordulat következik be, amely nyomán az árfolyam igen meredek szögben teszi meg az utat az alakzat kiindulási pontjához és még valamennyit.*”

Ha a záró diagonált követő elmozdulás nem hozza ezt a „drámai” karaktert, akkor vagy nem fejeződött még be az alakzat, vagy pedig az alakzat kontextusa körül nincs minden rendben. Ha a trend valóban vezető szintjén találunk rá, akkor ritkán marad el a hirtelen elmozdulás. Bármilyen szintű **5**-ös vagy **C** hullám lehet *ED*. Például egy impulzus harmadik hullámának ötödik alhulláma is. Az utóbbi eset az 5. ábrához visszalapozva szemléltethető. Ha ugyanis a diagonálunk a **(3)**-as jelölésű hullám *Minor 5*-ös szakaszában jelentkezik, akkor az ugyan véget vet az *Intermediate (3)*-as emelkedésnek, de amint az uralkodó trendszint logikájából következik, a piac a **(4)**-es oldalazást hajtja végre, és legfeljebb a **(4)**-es **A** szakaszában tapasztalunk valamennyi „drámát”. Jóllehet az sem éri el a diagonál kiindulási pontját. A záró diagonál a legpon-
tosabban időzíthető, ezért viszonylag könnyen kereskedhető alakzat, ennek ellenére
mindig figyelmet szükséges fordítani a kontextus definiálására.

9. ábra: Minor szintű bearish záró diagonál belső szerkezete és jelölése

Az emelkedő záró diagonál mindent összevetve bearish, a délnek haladó előfordulása pedig bullish. A 9. és 10. ábra útmutatást ad a belső szerkezet megértéséhez és a jelölések helyes alkalmazásához. Amíg ugyanis az ED öt fő hullámát számokkal, addig az egygel alacsonyabb rendű zigzag alkotóelemeit betűjelölésekkel látjuk el még a trend irányába is. Az utolsó [v]-ös végpont ritkán igazodik az [i]-[iii]-as határoló vonal meghosszabbításához, hanem az esetek nagy részében túllendül rajta.

ELLIOTT-I TRENDVONALAK

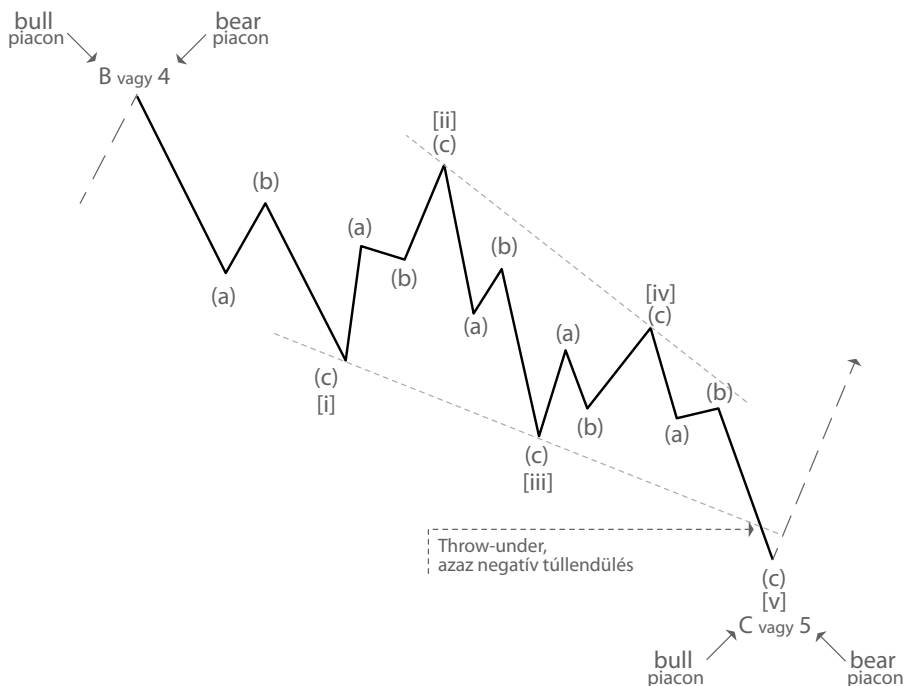
Figyeljük meg a 9-10. ábrán, hogy a trendmozgató alakzatok határoló vonalai az [i]-[iii] és a [ii]-[iv] pontok összekötéséből állnak elő! Ugyanez volt a helyzet a 7. és 8. ábránál is. Az egy-három trendvonal csak nagyságrendileg segít előrevetíteni az alakzat végpontját, az ötödik hullámnak nem kell éppen a trendvonalon zárnia. A kettő-négy negatív meghosszabbítása (értsd. időben visszafelé megrajzolása) a legritkább esetben találkozhat a

teljes diagonál alakzat kiindulási pontjával. A valódi információtartalommal bíró trendvonalat nem a trendmozgató alakzat belépési minimumából, vagy maximumából, hanem a mindenkoris kettes, valamint az egyes jelölésű hullám végpontjából indítva rajzoljuk.

Végezetül a záró diagonálra vonatkozó kötelező érvényű szabályok gyűjteménye:

- Öt hullámból álló, befejező alakzat kizárólag **5**, vagy **C** hullám pozíciójában;
- Minden hulláma három alhullámra tagolódik, így a képlete 3-3-3-3-3;
- A **3.** hullám nem lehet az **1-es**, **3-as**, **5-ös** hullámok közül a legrövidebb;
- A **2-es** hullám nem mehet az **1-es** kiindulási pontján túlra, valamint a **4-es** kevesebb mint 100%-ot korrigál a **3-as** hullámból.

A szabályok, mint objektív érvényességi határok megsértése a diagonál esetén is az értelmezés hibáját bizonyítja, ezért az ily módon tévesnek bizonyuló scenáriót elveti.

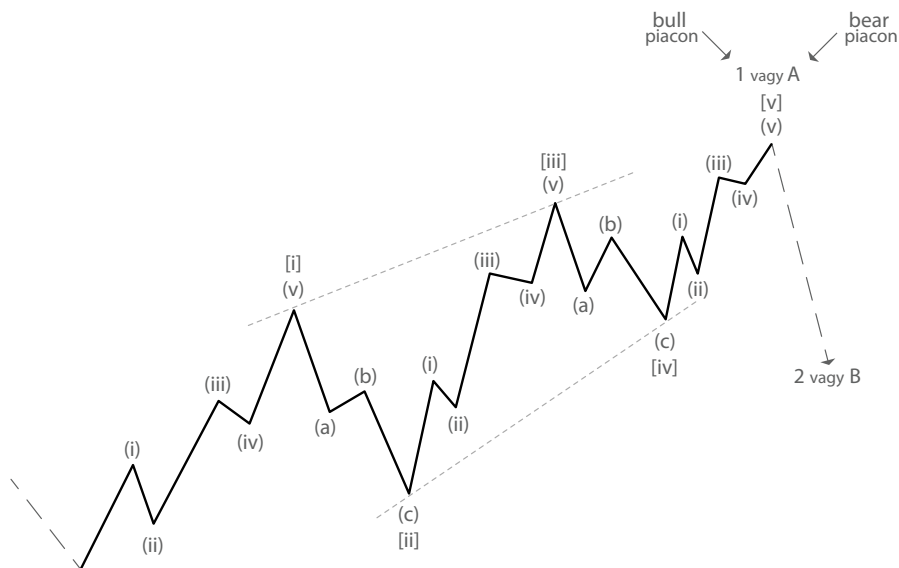
Az újabb diagonál alakzat

Az diagonál egy trendmozgató alakzat, amelynek belső szerkezetében a mögöttes gyengeség miatt egyfajta feszültség jelentkezik. A közelgő fordulat a záró diagonálnak kölcsönöz kusza megjelenést, míg a *leading diagonal*-t (rövidítve *LD*-t), azaz *indító diagonált* pedig egy új trend elindulása körüli bizonytalanság és a fordulat utáni hitetlenkedés formálja. A záró diagonál befejező üzenetével szemben az indító változat megjelenése a diagonál haladási irányában folytatást valószínűsíti. Pozíciója ezért csak **1-es**, vagy zigzag(!) **A** hulláma lehet.

Az *LD* elhelyezkedésén és az alakzataból levont következtetésén túl belső szerkezeti képletében is eltérhet az *ED*-től, ugyanis trendirányú hullámai leginkább ötös szerkezetűek. Az „leginkább” megfogalmazás konkrétan arra utal, hogy gyakrabban 5-3-5-3-5-ös a felépítése, de ez nem szabály szintű kitétel, így teljesen rendben van, ha 3-3-3-3-3-as. Ahány a hullámok alapelveivel foglalkozó könyv, annyi állásfoglalás látott napvilágot ebben a kérdésben. Nem kell hozzá sokáig kutatni, hogy találjunk élő példát erre is, arra is. A kérdésben legilletékesebb maga Elliott lenne, ám ez az egyetlen olyan alakzat, amit ő még nem fedezett fel, jóval később az utókor pótolta ezt a nyilvánvaló hiányosságot.

A diagonálok közül, tehát kizárólag az **1-es**, vagy **A** hullám idején, azaz indító pozícióban elhelyezkedő változat képes a belsejében, trend irányban ötös szerkezetű alhullámokat kialakítani. Ha megvan az öt hullám, akkor az *LD* időnként csak zavaros megjelenésében és az **1-4** alhullámok közötti átfedés tekintetében tér el egy lökeshullámtól. A 11. ábra mutat egy *Minor (Rövid távú)* 5-3-5-3-5-ös tagolású változatot a megfelelő jelölésekkel együtt.

Mindkét diagonál összetéveszthető a megnyúlt harmadik indulásakor keletkező egyes-kettes hullámok sorozatával, de éppen ellentétes módon (*ld. 13. ábra*). Miközben a záró diagonáloknál fordulatra engedne következtetni az alakzat megjelenése, addig a szerkezet végén egy nagyon rövid és gyenge korrekció után momentumos kitörés következik be. Épp a várakozásokkal ellentétes irányban, mert a záró diagonálnak hitt szakasz valójában egy-kettős sorozat volt. Az indító diagonállal kapcsolatosan ez a tévedés úgy merül fel, hogy egy háromszori egy-kettőnek jelölt struktúra után nem harmadik-harmadikja kirobbanás és a trend begyorsulása következik, hanem korrekció. A háromszori egy-kettő nyilván még csak az **1-es**

11. ábra: Minor szintű bullish indító diagonál belső szerkezete és jelölése

hullám LD, míg a létrejövő korrekció a **2-es**, vagyis jóval később jön a várt irányba folytatás. A *Kerülj előnybe Elliott hullámaival!* haladó tréningprogram része az ilyen helyzetek példákkal megvilágítása. Most azért tértünk ki rá, mert a fordítva elsülő szituációk ellenére is gyakran a legjobb kereskedési lehetőségeink kötődnek diagonálok kialakulásához. Érdemes keresni a kétféle diagonál felbukkanását, viszont a hibás diagnózis esetére feltétlenül gondoskodnunk szükséges a körültekintő kockázatmenedzsmentről és a stop loss megbízásról.

Megnyúlás

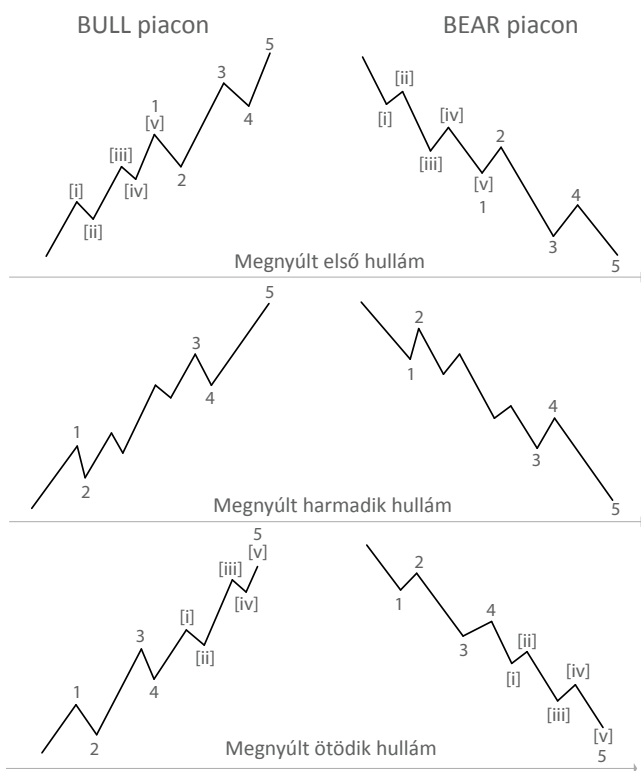
A tiszta ötös szerkezetű lökeshullám általános ismérveit az első rész már bemutatta, de létezik két módosult megjelenési formája, a megnyúlás és a csonka impulzus.

A *megnyúlás* (angolul: *extension*) az a jelenség, amelyben az impulzus **1-es**, **3-as**, vagy **5-ös** trendmozgató szakaszai közül az egyik, amely maga is impulzus, nagyságrendekkel hosszabbnak mutatkozik, mint a másik kettő, amely nem nyúlt meg.

Visszatekintve az **1. ábrára** a harmadik hullám számottevően hosszabb, mint az azonos irányba haladó társai. Ez abból adódik, hogy a *Rövid távú (Minor)* **3-as** jelölésű, középső hullám *Minute* szintű trendmozgató építőelemei – itt

különösképp a [iii]-as – közel annyit haladtak előre, mint amennyi utat általában az arab számokkal jelölt eggyel magasabb szintű *Minor* hullámok járnak be. Mintha a hullámok nagyobb sebességi fokozatba kapcsolnának, hogy a rendelkezésére álló idő alatt messzebbre jussanak. A közvetett két Minute szintű [ii]-es és [iv]-es korrekció viszont marad akkora, vagy alig lesz nagyobb, mint amekkora egy megnyúlást nem tartalmazó *Minor* szintű hullámon belül „normálisan” lenne. Az eredmény egy határozottan, erős momentummal haladó hullám, amelyet csak rövid és rendkívül sekély kontratrend mozgások szakítanak félbe. Legtöbbször az utolsó trendirányú szakasz mindössze 14,6, 23,6, vagy 38,2 százalékát visszahódító ellenirányú korrekciókat tapasztalunk. Amíg a megnyúló szakaszon belüli korrekciók már-már aránytalanul kis méretűek, addig maga a megnyúlt hullám egésze aránytalanul nagynak tűnhet a befoglaló alakzat többi hullámához képest. A pihenni és véget érni nem akaró hullám az ugyanazon trendszinthen azonos irányban haladó társainak végül 161,8, 261,8, vagy akár 423,6%-át teszi meg. Ez a szituáció, amikor a kereskedői szakzsargonban „felpiramizozásnak” nevezett eljárás, azaz a pozíció két-három lépcsőben való növelése rendkívül jól kifizetődő játék. (A felsorolt Fibonacci arányokra később egy egész alfejezet erejéig visszatérünk.)

A megnyúlást tartalmazó impulzusok nem öt, hanem kilenc alhullámból álló szerkezetnek látszanak (12. ábra). Kézenfekvő, hiszen egy kisebb trendszint trendmozgató

12. ábra: Megnyúlások

alakzatai méretüket tekintve felzárkóztak a nagyobb méretű befoglaló hullámok hosszához. Vagyis, a megnyúlás nélkül egy hullámnak látszó valamelyik egység helyét komplett öt hullám foglalja el. $5-1+5 = 9$.

ÁRU- ÉS NYERSANYAGPIACOK ÖTÖDIK HULLÁMA

A legtöbbször harmadik hullámuk alatt megnyúló részvényindexeket bull piac ötödik hullám idején már a remény és a túlzott lelkesedés, a mohóság elegye hajtja. Ezzel szemben az áru- és nyersanyagpiacok, valamint az energiahordozók ötödik hullámát sokkal erősebb érzelem, a félelem motiválja. Félelem az inflációtól, háborús konfliktusoktól, szélsőséges időjárástól, félelem attól, hogy valamiből nem lesz elegendő. Mivel a tőzsde világában a félelem a legnagyobb erő, ezért a nyersanyagok bull piaca *Elsődleges* szinttől felfelé igen gyakran egy exponenciális emelkedésben ér véget, amit megnyúlt ötödik hullám okoz.

A részvénypiacokon a bear trendek második felében, a **C** hullám idején uralkodik a félelem. Az indexek nagyobb bear trendjeinek utolsó hulláma így lesz inverze annak, ahogyan egy ötödik hullám megnyúlásban egy nyersanyagpiac befejezi a bull trendet, vagy annak egy jelentős fázisát.

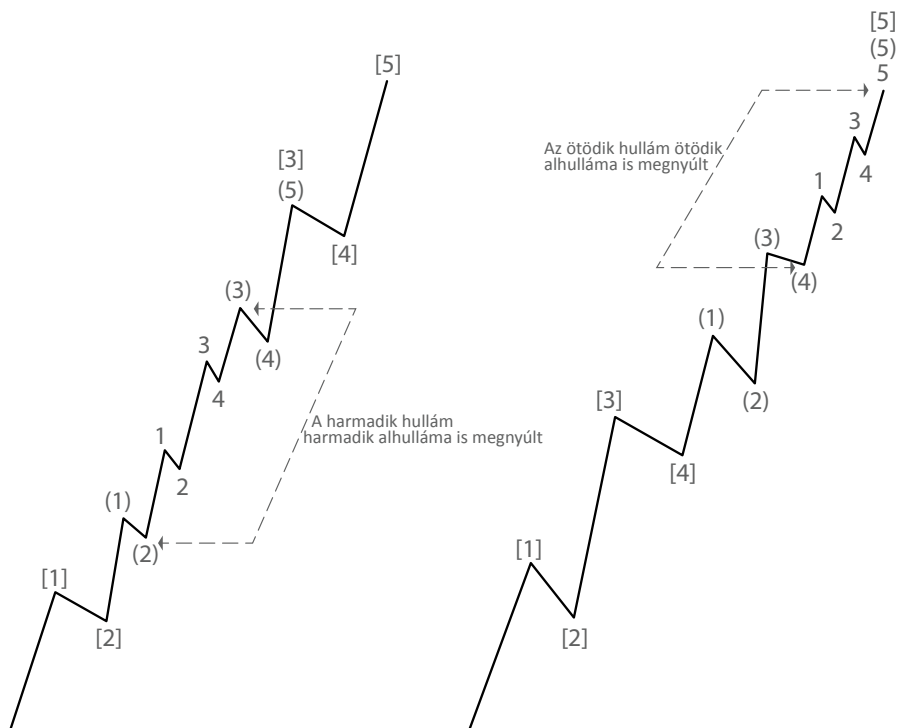
Néhány ritka kivételtől eltekintve minden impulzus tartalmaz egy megnyúlt alhullámot, és általában csak egyet. A részvénypiacon a **3.** hullám megnyúlás a leggyakoribb, az **1-es** hullám megnyúlás a legritkább. Egy megnyúlás felbukkanásából, vagy éppen elmaradásából gyakran következtethetünk az előttünk álló szakasz hosszára. Ha ugyanis egy lökeshullámon belüli harmadik hullám megnyúlt, akkor az ötödik már gyengébb, hosszát tekintve pedig az elsővel lesz összemérhető. Az **1-es** és a **3-as** „normális” méretű, és nagyjából egyenlő hosszú, akkor megnyúlásra és exponenciális emelkedésre készülünk az ötödik hullámban.

Több éven át tartó *Ciklus* szintű vagy nagyobb impulzusok **3.** és **5.** hulláma egyszerre lehet megnyúlt, akár csak a Dow Jones 1932-2000-ig tartó *Szuperciklus* szintű lökeshulláma a **2. ábrán**. Ugyanezen az grafikonon azt a tipikus jelenséget is vegyük észre, amikor már az 1942-től 1966-ig tartó **III** hullámon belül is kilenc hullámot, vagyis megnyúlt harmadik hullámon belüli megnyúlást találunk. Az ilyen **13. ábrán** szemléltetett esetekben általában a megnyúlt szülő hullámmal azonos

pozícióban lévő alhullám nyúlik meg, azaz hármason belül a hármas és ötösön belül az ötös.

A 12. ábrán még 9 hullámra tagolódott a lökeshullám. Itt még négyel tovább növekedett a jól kivehető szerkezeti egységek száma, így már 13-nál tartunk. Élő grafikonon ritkán sikerül ilyen szépen és egyértelműen a helyére tenni minden kis alhullámot, de már az is segítség, ha azt felismerjük és megértjük, hogy Elliott rendszerében az átfedésektől mentes 5, 9, 13, vagy 17 hullám jelentése ugyanaz: impulzust látunk a grafikonon.

Az ötödik hullám megnyúlás speciális vezérlőelve szó szerint ugyanaz, mint amit Elliott a záró diagonál kapcsán megfogalmazott. „*Drámai fordulat követi, jelezve, hogy az árfolyam túl gyorsan, túl messzire jutott*”. A fordulatot követő momentumos mozgás arra a szintre rántja vissza a piacot, „*ahonnan a megnyúlás kiindult*”. Egyszerűbben fogalmazva a megnyúlt ötödik hullám második alhullámának tartománya fog először komolyan megálljt parancsolni a korrekciónak.

13. ábra: Megnyúlás a megnyúlásban

A 14. ábrával visszatérünk a történelmi Dow grafikonhoz, amelyen az 1932-38-ig tartó *Ciklus* szintű I. hullámom belül az *Elsődleges* [5] hullám nyúlt meg. Alhullámai közül a *Középtávú* (1)-es, (3)-as és (5)-ös méretét tekintve vetekszik az eggyel magasabb rendű *Elsődleges* elődökkel. Segítségükkel végül az [5]-ös nagyobbat halad északnak, mint az [1]-es és a [3]-as együtt. Amint vége az emelkedésnek, elővehetjük Elliott vezérlőelvét, miszerint az éles esés a (2)-es hullám tartományát célozza. Konkrétan 108,29 - 95,95 a támasz zóna, amely az 1937. márciusi csúctól minimum 44%-os esést vetített előre *Ciklus* II-es elvárásnak. Noha a képen nem látszik, de a piac valóban drámai gyorsaságú eséssel 1938. március utolsó kereskedési napján éri el a későbbiekben több éven át támaszként funkcionáló 97,46-os minimumát, amely még mindig csak az esés [A] hullámának bizonyul. Gyakori jelenség, hogy a megnyúlt ötödiket követő éles korrekció csupán az A-t fejezi be az így meghatározott célzónában.

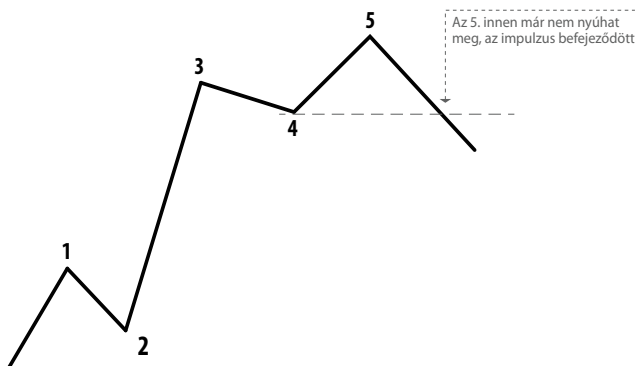
Az (1)-es jelölésű csúcs tanulsága, hogy ott joggal merült fel a feltételezés, miszerint vége az 1932-ről induló impulzusnak. Ha azonban arányos öt hullámot tudunk jelölni egy grafikonon, attól még nem biztos, hogy a teljes alakzat és a trend végét találtuk meg. A megnyúlt hullámok, különös tekintettel az ötödik hullám megnyúlásra választ adnak a kérdésre, hogy miért helytelen pusztán egy értelmezés alapján kialakult

DJIA heti bontásban
logaritmus skálán 1932 - 1938

trenddel szemben csúcsot vadászni. Történelmi példánkban egy aránylag rövid (1 hónapig tartó) megszakítás után még 81% emelkedés következett a trend végének látszó **(1)**-es csúcs felett.

Egy lökeshullám, de akár egy diagonál végére vonatkozóan akkor áll elő a „perdöntő” bizonyíték, ha a piac letöri, meghaladja az impulzuson belüli negyedik hullám végpontját. Ekkor ugyanis már nem jöhet létre ötödik hullám megnyúlás.

15. ábra: Bizonyíték egy lökeshullám végére

Elliótt alapvető szabálya szerint kettes hullám nem mehet az egyes kiindulási pontján túlra, ezért ettől a ponttól kezdve már semmiképp sem lehetséges az 15. ábra tetején az 5-ös jelölést később alacsonyabb rendű [i]-re váltani. (Az [i]-es az 5. hullámon belüli egyes hullám értelmezés lenne). A negyedik hullám végpontjának átlépése korántsem jelenti az ideális beszállási pontot, de egy trendfordulás elképzelés és főleg az elképzeléshez igazított pozíció megerősítésében kardinális jelentőségű információ.

A megnyúlt szerkezetek azok a hullámok, amelyeket minél tovább szeretnénk azonos irányba megnyitott pozíciókkal végigkísérni és amelyekkel szemben – akár egészen rövid távon is – mindenképpen kerüljük a kereskedést.

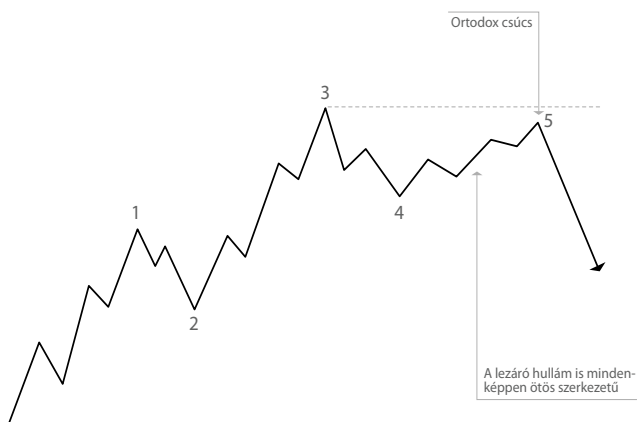
Csonka impulzus

Speciális és ritka impulzus megjelenési forma, amikor a lökeshullám 5. hulláma nem képes meghaladni a 3. hullám végét. Az 5. hullám ilyenkor is feltétlenül öt alhullámra tagolódik, de a piac rejtett gyengesége miatt nem teljesíti a záró hullámmal kapcsolatos minimális célár várakozásokat sem. Azaz már nem ér el új csúcsot vagy aljat a 3-as hullám végpontján túl. Elsősorban erős harmadik hullám megnyúlások után találkozhatunk a jelenséggel. Ekkor a piac mechanikája az előző impulzus túlzott erejét nyeli így el, és a hosszát kompenzálja, hiszen az előző szakasz – ez

A csonka ötödik hullám az egyik olyan szerkezet, amelyben az alakzat vége nem azonos az alakzat szélsőértékével.

(Azaz maximumával, vagy minimumával). Ilyenkor a jelölésben tükröződő, az Elliott-i szabályok szerint definiált fordulópont az ún. ortodox

végpont. A 16. ábrán az 5. hullám vége az ortodox csúcs. A 3-as pont az alakzat maximuma, a nem ortodox tető.

16. ábra: Csonka impulzus

A betűk oldalán

A korrektív alakzatok az eggyel magasabb rendű trend irányában haladó szimpla vagy összetett hármas szerkezetek a ciklus (3. ábra) jobb oldalán. Mivel a háttérben továbbra is ott lappang a pihenőre tért magasabb szintű trend mögöttes támasztó v. ellenálló hatása, ezért az egymás ellen dolgozó trendszintek nyomán sohasem tud öt hullámból álló struktúra kialakulni. Sokféle és változékony, sokkal nehezebben áttekinthető alakzatok épülnek így, amelyeket néha csak utólag tudunk beazonosítani. Megéri időt fordítani a korrektív szerkezetek tanulmányozásába, mert időről-időre eljön a pillanat, amikor letisztul a kép és sikerül felvenni a fonalat, meghatározni az alakzaton belüli helyzetünket.

Éles a korrekció, ha határozottan, meredeken szembefordul a kialakult trenddel, de aránylag rövid ideig tart. Az *oldalazó* megjelenés a kontratrend irányba inkább keveset halad, de annál több időt tölt a szembenálló erőhatások konfliktusában forgolódva. Az oldalazó korrekciókra jellemző sajátosság, hogy kialakulásuk ideje alatt egy rövid időre visszakeverednek az alakzat kiindulási pontján túlra, vagyis a trendben átmenetileg új maximumot, vagy minimumot hoznak létre. A technikai analízis elmélete R. N. Elliott előtt kizárólag az éles kontratrendeket tartotta korrekciónak, az oldalazást nem.

Nem elég azonban a kétféle megjelenésből adódó sokszínűség, a korrektív alakzatok még a komplexitásuk mértékét és komplex alhullámaik pozícióját is állandóan változtatják. A következő oldalakon felsoroljuk az alapvető korrektív formák szerkezeti jellemzőit, de élő grafikonokon ettől még korántsem lesz egyértelmű a beazonosításuk. A gyakorlatban érdemes egy kicsit elvonatkoztatni a „vegytiszta” sematikus ábráktól és idősíkokat változtatva, az arányokra fókuszálva igenis egy kicsit érzésre, „nagyjából” meghatározni, hogy épp milyen korrekciót látunk. Nem feltétlenül abban van a profitot érő információ, hogy minden apró alkotóelemet be tudunk jelölni, hanem abban, ha van elképzelésünk az optimális arányokról, megjelenésről, karakterről. Amikor a korrekciónak vége, akkor újra jön egy tisztább képet nyújtó trendirányú mozgás, abból szeretnénk minél többet megfogni. A korrekciók megfigyelése, kontextusba helyezése olyan, mint egy kirakós játék. Zsonglörködünk a korrekció mélységével, időtartamával, alakjával, helyzetével, forgalmi adataival, komplexitásával és minden más karakterjegyével. Ha azonban nem tudjuk a lényeglátás képességét kifejleszteni magunkban, akkor ránk zúdul az elágazások és korrektív alternatívák nagy számából adódó „analízis paralízis”.

*A lényeglátás
képessége nélkül
ránk zúdul az
elágazások és
korrektív alternatívák
nagy számából adódó
„analízis paralízis”*

Alapvető korrektív alakzatok felsorolása és impuzuson belüli fontosabb jellegzetességei:

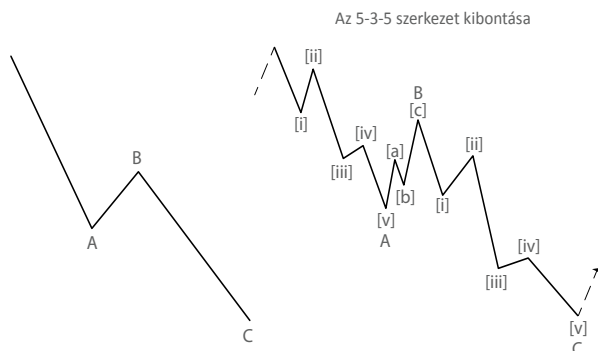
Alakzat	Az alakzat alhullámai					Alakja általában	Sematikus ábra	Normál* pozíciója	Jellemző retrace %	Típusai
	A	B	C	D	E					
Zigzag	5	3	5	-	-	éles		2. ritkán 4.	50 - 100	-
Flat (lapos)	3	3	5	-	-	inkább oldalazó		4. néha 2.	38 - 62	szabályos (regular), megnyúlt (expanded), tovahaladó (running)
Három- szög	3	3	3	3	3	oldalazó, időigényes		4. kizárólag!	23 - 50	háromszögek: szabályos v. tovahaladó szabályos: szűkülő, szélesedő (expanding) szűkülő: szimmentrikus, emelkedő, csökkenő

* értsd: lökéshullám szerkezetén belüli

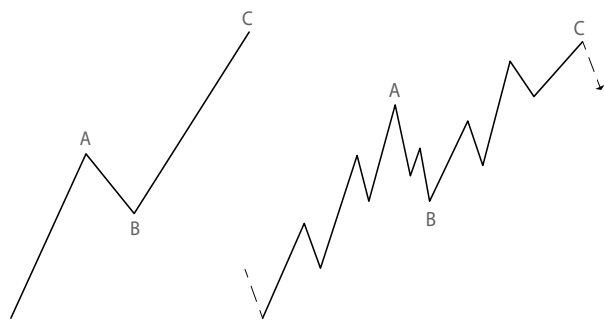
Zigzag és dupla zigzag

A *zigzag* [ejtsd: zigzæg] a legegyszerűbb alakzat, amelyben a piac élesen szembefordul a fennálló magasabb rendű trenddel, és mély korrekciót valósít meg. Mély korrekciónak számít, ha a kontratrend a korrigált trendszakasz 50%-nál nagyobb részét hódítja vissza.

BULL piaci változat

BEAR piaci változat

17. ábra: Középtávú zigzag korrekció szerkezete bull és bear piacon

trendmozgató alakzat, tehát impulzus, vagy záró diagonál és érjen az **A** területén túlra. (Nem lehetetlen, de igen ritka és igencsak utólag visszanézve derül ki, ha egy **C** hullám elmulasztja meghaladni az **A**-t. Valós idejű grafikonon és szituációkban nem kifizetődő ilyen scénáriók preferálásával feszegetni az EWP szabályrendszerét.)

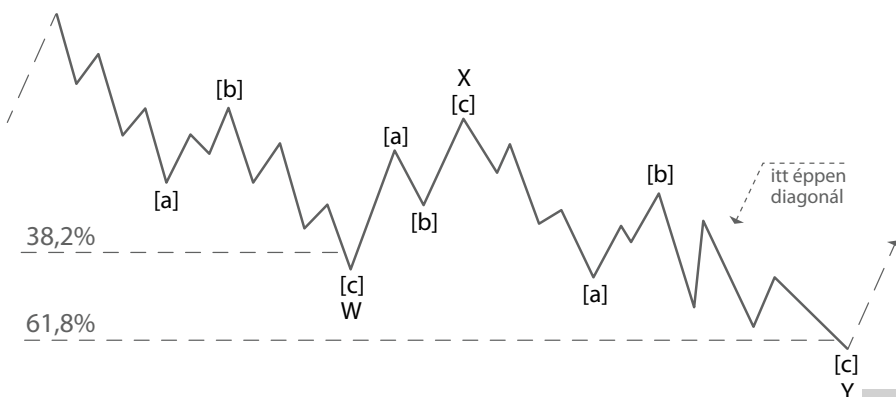
Az 5-3-5 képletű zigzag (17. ábra) rögtön egy ötös szerkezetű trendmozgató **A** hullámmal indít, amely többször impulzus, mint indító diagonál, de mindenképp valamelyik a kettő közül. **A B** hullám hármas szerkezetű alakzat, amely jelentősen elmarad a zigzag korrekció kiindulási pontjától, gyakran mindössze az **A** hullám 38%-át, jellemzően 38-50%-át korrigálja. A **B** hullám lehet zigzag, flat, háromszög, vagy ezek kombinációja. A **C** hullámmal kapcsolatos minimum elvárás, hogy legyen ötös szerkezetű

éles megjelenése leginkább lökéshullám **2.** hullám pozíciójában egyértelmű, ahol bull impulzust lefelé, bear uralkodó trendet felfelé, 50-100%-ban korrigál. Közel sem ez az egyetlen hely ahol zigzag előfordul, már előzőleg is szóba került, mint a záró diagonál akár minden alhulláma. A később tárgyalt háromszögekben kifejezetten ez az egyetlen meghatározó építőelem-típus. Attól lesz a leggyakrabban előforduló hármasszerkezeti elem, hogy mindenütt megtalálható. Lehet flat korrekció **A** hulláma, vagy **B** hulláma, sőt, egyszerre mindkettő. Gyakran zigzag **B** hulláma, vagy **X** hullám, dupla és tripla hármasszerkezők **W**, **Y**, vagy **Z** egysége, végül még az is megeshet, hogy impulzuson belül a **4.** hullám pozíciójában találunk rá, bár talán ez utóbbi a legritkább előfordulása. Elliott világában az a dolga, hogy építőelem legyen, vagy magában olyan kontratrendeket alkosson, ahol kevés idő áll rendelkezésre egy korrekcióra.

A zigzag-szabályok összefoglalása:

- Élesen haladó, három hullámból álló alakzat;
- **A** és **C** hulláma impulzus, vagy diagonál, **B** hulláma zigzag, flat, háromszög, vagy ezek kombinációja, ezért a képlete 5-3-5;
- A **B** hullám semmiképp sem éri el az **A** hullám kiindulási pontját, illetve az esetek túlnyomó többségében messze elmarad tőle.

Létezik egy az impulzus megnyúlására analóg helyzet, amikor egyetlen 5-3-5-as zigzag korrekció nem éri el a megfelelő mélységű céltartományt, ezért később mintegy megismétli önmagát. A kialakult alakzat elnevezése *dupla zigzag*, vagy rövidítve *dZZ*.

18. ábra: Két Minor zigzag egy X hullámmal összekötve együtt Intermediate szintű dZZ

Képzeliünk el a 18. ábrát úgy, mint egy (2)-es hullám korrekciót. A kettes hullámokról statisztikai alapon tudjuk, hogy élesek és mélyek. Ez határozza meg a várakozásunk. Az előbbi kritériumnak megfelel ugyan az első 5-3-5-ös szerkezet, vagyis itt a **W** jelzésű zigzag, de mélységét tekintve kevés a 40% körüli korrekció. Szerkezetileg minden gond nélkül véget érhetne az esés már az első **[c]** pontban, de alternatív lehetőség megfontolására ad okot, hogy amennyiben ez egy részvényindex ábrája, akkor messze elmarad az indexektől tipikusan elvárható (2)-es hullám 61,8-78,6%-os korrektív tartomány teljesítésétől. Egy EURUSD grafikonon még inkább hasonló gyanúval élénk, hiszen a devizák legendásan mély, 78,6-100% kettes hullámokat korrigálnak. Ha az (első) zigzag záró **[c]** ötöse momentumos lökeshullám volt és hossza meghaladja az itt **[a]** jelzésű első ötös hosszát, és / vagy momentumát, akkor különösen érdemes arra a scenárióra számítani, ami ezen a fenti ábrán történik. Látszólag újra erőre kap a zigzag előtt felfelé tartó trend, ám nem képes impulzív szerkezetet kialakítani, hanem három hullám után elakad. Leginkább a zigzag középső **[a]-[b]** szakasz tartományán nem tudja magát átküzdeni. A piac ezek után ismét az első zigzag irányába fordul. Egy újabb zigzag egységgel előbb meghaladja az **W** jelű egység végpontját, majd eléri a várakozásunk szerinti mélységet. (Például a 18. ábrán a 61,8%-os korrekciós szintet.)

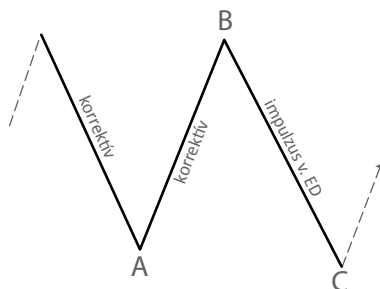
A modern Elliott-i elemzésekben az ilyen dupla korrekciók első hármas szerkezetű egységét **W**, a másodikat **Y** betűjelzéssel látjuk el. Nem közvetlenül kapcsolódnak egymáshoz, hanem összekötő jelleggel közéjük kerül az ugyancsak hármas szerkezetű „korrekció korrekciója” szakasz. A közbevetett **X** jelzésű hullám leggyakrabban zigzag, de lehet flat, háromszög, vagy ezek kombinációja is. Mivel az **X** eggyel magasabb trendsintet képvisel, mint a két zigzag a 18. ábrán Minute **[b]** jelzésű alhullámai, ezért százalékban és / vagy időben nagyobb kiterjedésű lehet náluk. Az **X** hullám a teljes **W** zigzag hullámot korrigálja és nem jellemző, hogy 61,8%-nál többet hódítson vissza belőle.

Az egyszerű zigzag három fő hullámból áll. Ezzel szemben a dZZ két ilyen hármas szerkezetű zigzag és egy összekötő elem együttese, vagyis összesen 7 hullámnak tűnik. $3+1+3=7$. Ha egy újabb összekötő **X**-en keresztül még egy további zigzag csatlakozna hozzá, akkor 11-re bővülne ez a szám. Ha a korrekciókról szóló általános bevezetőben ajánlott „nagyjából” megközelítést alkalmazzuk, akkor akár egyetlen mondattal is summázhatjuk az összes korrektív alakzat definiálását: A korrekció egy 3 hullámból, vagy hármas szerkezetek kombinációjaként 7, 11 hullámból álló

átfedésekkel teli alakzat. (Szemben a megnyúlásokkal foglalkozó részben jellemzett átfedésektől mentes 5, 9, 13, vagy 17... hullámból álló impulzív struktúrákkal).

Flat

Amikor az árfolyam oldalazó, jól definiált sávozást alakít ki, olyankor az első gondolatunk lehet a 3-3-5-ös szerkezetű *flat* [fl'æt], magyarul *lapos*, vagy *tompá* korrekció (19. ábra). Igazi univerzális elem Elliott alakzatai között, ugyanis a sekély 38,2%-os korrekciós szintektől akár maximum 61,8%-ot is képes teljesíteni. Ezért impulzuson belül elfoglalhatja a **2-es** vagy a **4-es** hullám helyét is. Mindenképp a komplex korrekciók kategóriájába tartozik.

19. ábra: Bullish szabályos flat korrekció

Felfelé egy momentumos harmadik hullám – ld pl. az 5. ábra (3) – végén a spekulánsok és befektetők számára elég egyértelmű a trend. Így a magasabb rendű vételi erő hatására a negyedik hullámnak nem lesz elég ereje teljes öt hullámmal elindulni délnek. Előáll ezért egy (közepesen) sekély hármas szerkezet, az **A** hullám, amely lehet zigzag vagy maga is egy flat. Van tehát egy komplettnek tekinthető, de aránytalan ellenirányú korrektív szerkezetünk egy emelkedő harmadik hullám vége után. A piaci szereplők többsége türelmetlenül várja már a nagyobb trend visszatérését és egyáltalán nem gondol úgy az első korrektív egységre, mintha az csak a teljes negyedik hullám első szakasza lenne. „Agresszív eufóriát” emlegettünk a **B** hullám karakterjegyek tárgyalásakor, ami legtöbbször talán a flat **B** hullámában kel életre. A **B** hullám ugyanis nem hozza az egyértelmű „korrekció korrekciója” jelleget, hanem mintha a magasabb rendű impulzus trendje térne vissza, betámadja az **A** hullám kiindulási pontját, sőt átmenetileg akár meg is haladhatja azt. Mégsem találjuk meg benne az impulzus tiszta szerkezetét, mert ismét egy hármas tagolású korrektív alakzattal van dolgunk. Készüljünk fel a lapos korrekció **B** hullámot övező gyakran igen heves érzelmi állapotokra, ami nagyobb idősíkon függőleges eufóriának, vagy kapitulációnak tűnhet. Végül a **C** hullám ötös – impulzus, vagy diagonál – tagolása és momentuma kisöpri a régi trend visszatérését korán erőltető, a **B** hullámban pozícióba ugró szereplőket. Jóllehet a **C** öt hullámból áll, szemben a zigzag korrekció hasonló szerkezetű

C egységével egyáltalán nem, vagy csak egészen kis mértékben haladja meg az **A** végpontját.

A zigzag formához képest a flat több időt igényel, de nem tartozik azért az igazán sokáig elhúzódó korrekciók közé. Hosszabb és erőteljesebb trendek idején tűnik fel, ezért tipikusan a harmadik hullám megnyúlást követő, vagy megelőző korrektív alakzat. Utóbbi eset kereskedési jelentőséggel bír, ugyanis ha második hullám pozíciójában találunk flat korrekcióra, akkor abból a harmadik hullám megnyúlására következ-tethetünk. Például úgy képzeljük el a helyzetet, mintha a 13. *ábra* bal oldalán az *Elsődleges* [2]-es jelzésű hullám lenne lapos korrekció. A flat alakzatot tartalmazó egy-kettő sorozatok a kockázatukhoz mérten igen jelentős haszonnal és egyszerre jó találati aránnyal kecsegtető szituációk.

Egy dupla zigzag **W-X** és egy flat **A-B** részlete szerkezetileg igen közel áll egymáshoz, ezért egy szabály értékű kitételez érdemes megfogalmaznunk a megkülönböztetésükre. Az *dZZ X* hullámáról már tudjuk, hogy **W**-hez mérten egészen ritkán korrigál többet, mint 61,8%. Egy flat **B** hullámával kapcsolatban azt rögzítettük, hogy minimum **A** kiindulási pontjának közelébe ér, most pontosítsuk így: legalább 84,1%-ot korrigáljon. Ne tekintsünk egy 3-3-as szerkezeti egységet épülő flat korrekciónak, amennyiben nem teljesíti az utóbbi minimális retracement elvárását.

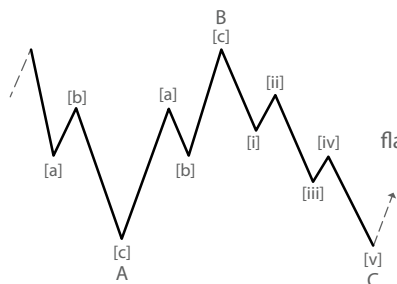
Minden lapos korrekcióra egyaránt érvényes szabály:

- Oldalazó, három hullámból álló, komplex, korrektív alakzat;
- **A** és **B** hulláma zigzag, vagy flat, **C** hulláma pedig trendmozgató ötös szerkezet, ezért a képlete 3-3-5;
- **A B** hullám minimum az **A** hullám 84,1%-át korrigálja, így legalább a kiindulási pontja közelébe ér.

A 20. *ábra* első sora segítséget nyújt az alakzat alhullámjainak helyes jelölésében: a hármas tagolású **A** és **B** hullámok eggyel alacsonyabb rendű egységei betűjelölést kapnak, míg az ötös szerkezet miatt **C** alhullámait számokkal látjuk el.

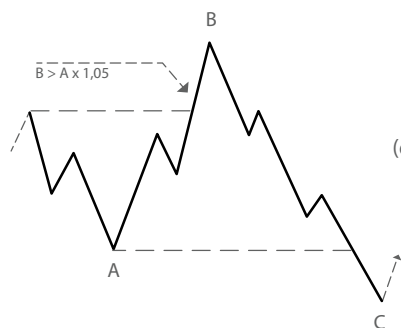
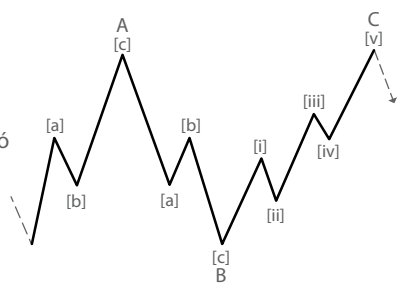
Amikor flat vagy lapos korrekció elnevezés elhangzik, akkor azzal egy oldalazó jellegű 3-3-5-ös tagolású szerkezetre hivatkozunk. Elemzési és kereskedési szempontból azonban még van mit pontosítani annak megfelelően, hogy a **B**

BULL piac

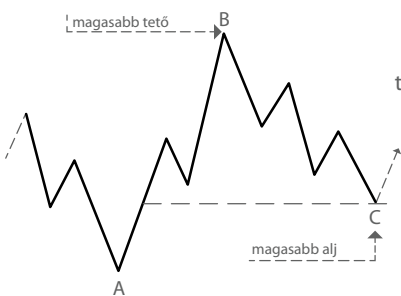
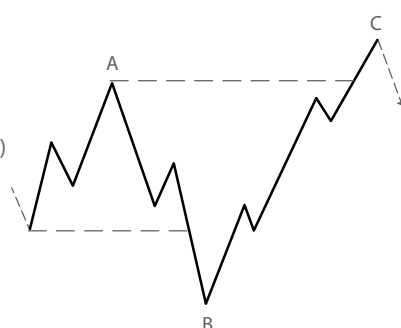

szabályos
flat korrekció

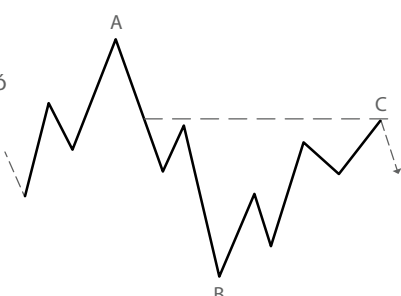
BEAR piac

megnyúlt
(expanded)

tovahaladó

20. ábra: Flat megjelenési formák

és a **C** hullám hol ér véget. A „flat” gyűjtőnév mögött a **B** és **C** pontok elhelyezkedése szerint három eltérő megjelenést azonosíthatunk (20. ábra).

Szabályos (regular) lapos korrekcióról beszélünk, amennyiben a **B** hullám az **A** kiindulási pontjával nagyjából azonos szinten ér véget, majd **C** pedig **A** pont magasságában, esetleg egészen kevéssel túlszalad rajta. Ebben az esetben

A $\approx$ B $\approx$ C. A szabályos változat a legritkábban előforduló megjelenés, akár a megnyúlt, akár a tovahaladó változat is gyakrabban tűnik elő a grafikonokon.

Expanded, vagyis megnyúlt lapos korrekcióról akkor beszélünk, ha a **B** hullám legalább 105%-a **A** hullám hosszának, azaz számottevően **A** kiindulási pontján túlra ér. Így bull piacon határozott új csúcs, bear piacon új alj keletkezik. Ezt követően az ellenkező irányban az impulzív **C** jelentősen meghaladja az **A** pontot. A piac így nem tisztelte sem az ellenállást, sem pedig a támaszt. A klasszikus trendkövetési módszereket alkalmazó kereskedőket (akik előtt Elliott lapos alakzata ismeretlen) gyakran csapdába csalja a **B** és a **C** hullámok végén bekövetkező fals ki-, illetve letörés (27. ábra). A bull piaci változatnál az erőteljes **B** közvetlen a momentumos **C** impulzus előtt produkálja a meggyőző kitörést egy új maximumra. Az árfolyam gyorsan visszahullik az **A** hullám tartományába, majd annak minimuma sem képes ellenállni az esésnek. Az új minimum **A** alatt a short irány helyességéről épp akkor győzi meg a piaci szereplőket, amikor a teljes **A-B-C** flat szerkezet készen áll, hogy átadja helyét a magasabb szintű felfelé tartó trendnek.

A 20. ábra alján szereplő változat a *running* [ejtsd: rʌnɪŋ], azaz *tovahaladó lapos korrekció*, amelyben a **B** hullám szintén szignifikánsan meghaladja **A** kiindulási helyét, ám a **C** hullám **A** területén gyakran egy záró diagonál (vagy rövidebb lökeshullám) formájában hal el és nem képes meghaladni az **A** pontot. A tovahaladó kifejezés arra utal, hogy a flat alakzatot megelőző trend tulajdonképpen a korrekció alatt is folytatódik. Bull trendben tovahaladó flat kontratrend ide vagy oda, továbbra sem szakad meg a magasabb tetők és magasabb aljak sorozata. A magasabb tető a **B**, a magasabb alj a **C** végpontja lesz, egészében a flat felfelé „csavarodása” pedig a bull trend jelentős mögöttes erejéről tanúskodik.

Lökeshullámon belüli **2-es** vagy **4-es** pozíció túl előfordulhat mint ziczzag **B**-je, továbbá flat **A**, vagy **B** hulláma, de lehet összekötő **X** helyén is, vagy horizontális kombináció **W**, **Y** vagy **Z** egysége.

A dupla ziczzag alakzat kapcsán láttuk, egyetlen ziczzag alakzat nem feltétlenül a korrekció vége. Különösen akkor nem, ha az előző trendmozgató szakasz mindössze 38,2%-át, vagy kevesebbet korrigált. A flat a másik eset, amikor az első ziczzag még csak az **A** hullám, így a korrekció folytatódik, és komplex formává növi ki magát.

A harmadik ilyen lehetőség a háromszög, amelyik legalább négy ZZ-t halmaz fel egymással szemben.

Háromszögek

A piaci erők egyensúlyára utal az oldalirányú 3-3-3-3-as szerkezetű, öt hulláma ellenére korrektív funkciót betöltő háromszög megjelenése. Az öt hullám jelölése A-B-C-D-E és mivel mindegyik szakasz hármas tagolású, ezért a még eggyel alacsonyabb rendű alhullámokat is rendre betűjelzéssel látjuk el (akárcsak a 22. ábrán).

A háromszög úgy indul, mint egy flat korrekció, de a **C** hullám végül hármas szerkezetű zigzag vagy dupla zigzag marad, és semmiképp sem megy az **A** ponton túlra, legfeljebb ritkán egyenlő lesz vele. A szabályos háromszögek (21. ábra) két fő csoportját különböztetjük meg; a *szűkülő* (angolul: *contracting*) és a *szélesedő* (*expanding*) változatot. A *szűkülő háromszög lehet szimmetrikus, emelkedő vagy csökkenő*. Bármelyik változat feltűnhet bull és bear trendben is.

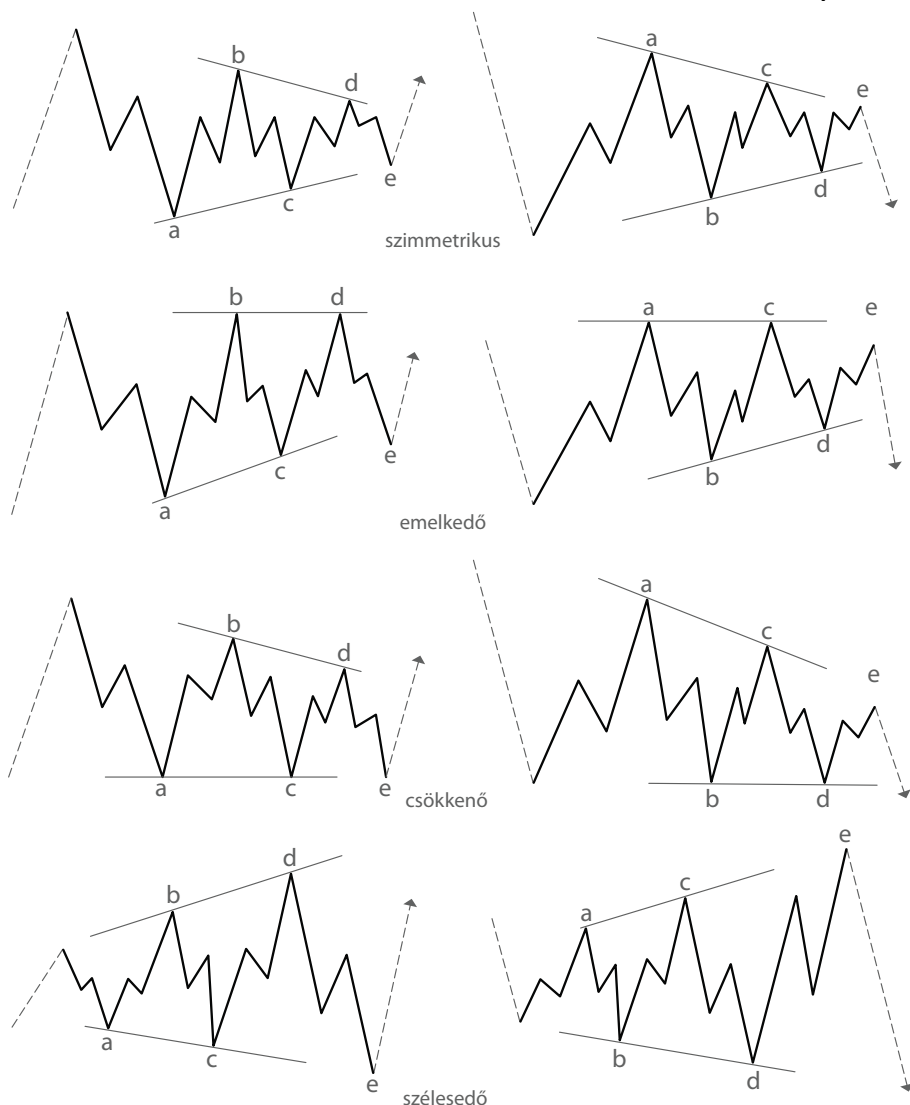
Az emelkedő / csökkenő / szimmetrikus alak nem befolyásolja a háromszöget követő kitörés irányát. E tekintetben kizárólag a háromszög kialakulása előtti trend iránya a meghatározó. *Az árfolyam mozgása az E hullám után a háromszöget megelőző trend irányába folytatódik*. Vagyis az alakzatba belépő első **A** hullám zigzag irányával ellentétes irányban.

A 21. ábrán minden háromszög **b-d** és **a-c** pontját összeköti egy felső és egy alsó határvonal. Ha a két határoló egyenes konvergál, akkor a háromszög szűkülő, ha pedig divergál, akkor szélesedő változatról beszélünk. Rájuk is érvényes, amit a záró diagonál tárgyalásakor már tisztáztunk: Az **a-c** egyenes csupán **e** pont helyzetének nagyságrendi előrejelzésére alkalmas, mivel az **e** hullám az esetek nagy többségében elmarad tőle, vagy túlszalad rajta. Amikor szűkülő háromszögnél az **e** túllendülés következik be, az árfolyam akkor sem jut el **c** ponton túlra. (A másik oldalon a háromszög belépési pontja sem illeszkedik a **b-d** határoló vonalra).

*Az árfolyam
mozgása a
háromszög vége
után kizárólag
a megelőző
trend irányába
folytatódhat*

BULL piac

BEAR piac

21. ábra: Minuette szintű szabályos háromszögek

ELLIOTT PRECÍZ HÁROMSZÖGE

A klasszikus technikai analízis (TA) a vízszintes határoló vonal oldalán várja a ki- vagy letörést, és ha nem abban az irányban következik be, akkor megbízhatatlannak, sőt rapszodikusnak tartja a háromszögeket. Miért nem tűnik fel valakinek

a nem Elliott-os táborból, hogy a klasszikus technikai kritérium mentén csak az esetek hozzávetőleg 50%-ban áll elő a várt esemény és 50%-ban nem? Azaz miért nincs semmi korreláció a választott feltétel és bekövetkező kimenet között? Ez arra utal, hogy alapvetően helytelenül definiálják a háromszöget. Az alakjából próbálnak következtetni és figyelmen kívül hagynak egy sokkal fontosabb tényezőt, a kontextust.

Egy háromszög emelkedő megjelenéséből például egyáltalán nem lehet jósolni arra vonatkozóan, hogy az árfolyam a háromszög végén, majd felfelé tör ki. Ha bear piac idején, délnek haladó trendet korrigál az emelkedő változat, akkor a felül vízszintesen haladó **A-C** határoló vonal ellenére is lefelé várjuk a folytatást. Legalábbis az igen világos és egyszerű Elliott-i útmutatás alapján (ld. 21. ábra második sorában, jobb oldalon).

Ugyancsak a klasszikus technikai elemzésből ismert kategória a „trendfordító” és” trenderősítő” háromszögek megkülönböztetése. Az EWP szabályai szerint viszont a megelőző szakasz, vagyis az eggyel magasabb rendű trend irányában van folytatás, tehát *csak „trenderősítő” háromszög létezik*. Ismét gond van a klasszikus TA definícióval, ezért tűnik úgy, mintha néha egy-egy háromszög képes lenne „trendet fordítani”. Elmulasztják definiálni a belső szerkezet szabályszerűségeit (öt hullám) és a belépési pontot, valamint az uralkodó trend irányát. Ezeken múlik minden helyes kimeneti következtetés.

A háromszög **A, B, C és D** alhulláma mindig zigzag, de közülük az egyik komplexitás tekintetében kiemelkedik az alhullámok közül. Leggyakrabban a **C** jelentkezik dupla zigzag formájában, de szűkülő háromszögeknél a duplázás ellenére sem haladja meg az **A** pontot. Az **E** hullám lehet zigzag, vagy maga is háromszög. Amikor az utóbbi eset fordul elő, akkor a teljes alakzat kilenc hullámból áll. $5-1+5=9$.

A szabályos háromszögek belépő **A** hulláma gyakran rendkívül meredek, már-már impulzívnek tűnő szerkezetet mutat. További háromszög sajátosság a balról jobbra egyenletesen csökkenő forgalom és volatilitás, de ez a tendencia időnként átmenetileg megtörik a **D** hullám alatt. A **D** hullám ugyanis egy kicsit hibrid, mert a **C** hullámot követi, így hajlamos részben egy 1-es hullám trendmozgató karakterjegyeit hordozni, és mérsékelten megnövekvő forgalom mellett **C**-t igen nagy mértékben korrigálni.

Személyesen Elliott nem fogalmazott meg olyan szabályt, amely kategorikusan kizárná a háromszög önálló előfordulását 2-es hullám pozícióban, de

sem ő, sem pedig az utókor nem talált minden kétséget kizáró példát. Ezért úgy tekintjük, hogy impulzuson belül önállóan csak a **4-es** hullám helyén tűnhet fel. A **4-es** hullám háromszög retracement többnyire sekély, de időben annál inkább elhúzódó korrekciót valósít meg. Az építőelemek közül a leghosszabbat. Egy pillanatra visszatekintve a *7. ábrára*, az **1-es** és **2-es** hullám karakterjegyei, érzelmi állapota kézenfekvő magyarázatot adnak arra, miért nem alakul ki a trend kezdeti fázisában ez az egyensúlyt tükröző, nyugodt konszolidáció.

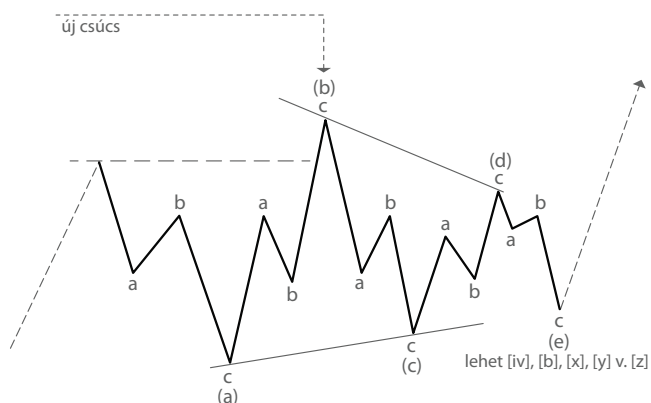
*Mindig az utolsó
trendirányú
hullámot megelőző
korrekció helyét
foglalják el*

Szűkülő megjelenési formáit igen egyszerű felismerni. Számunkra ez azért fontos, mert egyrészt megbízható módon jelzik a háromszöghöz vezető trend folytatását. Másrészt azért, mert számíthatunk rá, hogy *mindig az utolsó trendirányú hullámot megelőző korrekció helyét foglalják el*. Ezzel egy kiváló megerősítést vagy tájékozódási pontot adnak az Elliott-i értelmezésünkhöz. Nemcsak a következő hullám irányáról árulkodnak, hanem azt is megsúgják, hogy melyik hullám pozíciójában helyezkednek el. Ha háromszöget látunk, akkor egy-két lehetőség kerülhet szóba a jelölésére, szemben például egy zigzag formával, amely szinte bármi lehet, még akár egy trendmozgató alakzat trendirányú része is egy diagonálban.

Egy lökéshullámon belül kizárólag a **4.** hullám helyén állnak, így már a megjelenésükkel figyelmeztetnek a trend adott szintjének közelgő végére. Egy több trendszinten megnyúló harmadik hullámon belül a háromszög képes jelezni a négy-öt hullám-sorozat elindulását, vagyis azt, hogy egyre magasabb trendszintek kezdenek korrigálni. Ilyenkor esedékes a stop loss stratégia feszesesbre váltása. Ha több lépcsőben növelt pozícióról van szó, akkor a háromszögtől kezdve mindenképp tartózkodni kell a további „piramisozástól”.

Korrektív szerkezetekben is tartsuk az utolsóelőtti elemnek a háromszöget. Zigzag, vagy flat korrekció **B** hulláma lehet, valamint *dZZ X* hulláma. Itt az Építőelemek könyvben nem tárgyalt dupla hármas (horizontális kombináció) alatt is hű marad ehhez az elvhez, ezért **X**, vagy **Y** hullám pozíciót foglal el. Hasonlóan tripla hármasoknál csak a második öszekötő **X** hullám lehet (a záró **Z** előtt) vagy maga a **Z**. A triplákon belül az első **X** ilyenkor valami más, például zigzag, vagy flat.

A háromszög az oldalazó jellegű korrekciók közé tartozik, ezért a kialakulása alatt a magasabb rendű trend irányában rövid időre új extrém értéket érhet el. A jelenség analóg arra, amit a flat korrekció olyan **B** hullámai kapcsán láttunk, amelyek meghaladták **A** kiindulási pontját. Az így létrejövő háromszöget *tovahaladó (running) háromszögnek* nevezzük, megkülönböztetve a szabályos háromszögektől. Statisztikailag a 22. ábrán szemléltetett toवालadó változat a leggyakoribb megjelenési forma, amely egyetlen szabály tekintetében sem tér el a többi szűkülő típustól. A háromszögek mintegy 40%-a toवालadó.

22. ábra: Minute szintű toवालadó háromszög bull trendben

A toवालadó háromszög speciális vezérlőelve szerint ugyan a magasabb rendű trend mögöttes ereje képes új maximumot vagy minimumot létrehozni a **B** pontban, de az **E** hullám és vele a teljes háromszög ortodox végpontja az **A** hullám kiindulási pontján belül van. Bull trendben a belépési pont alatt, bear trendben pedig felette.

A háromszögek eredményezik a legsekélyebb korrekciókat, különösen akkor, amikor egy gyenge **A** hullám indítást követően toवालadó változat alakul ki. A magasabb rendű trend megelőző szakaszát képesek ugyan maximum 38,2-50%-ban korrigálni, de sokkal többször kerülnek közel a minimálisnak tekinthető 14,6%-os szélsőségesen alacsony értékhez. A háromszögek tökéletes megtestesítői az EWP elvnek, miszerint amit a piac egy kontratrend alatt nem tesz meg árban, azt megteszi időben. Viszont, amit árban korrigál, azt nem fogja időben. Náluk egyértelműen az előbbi játszik, jóformán semmit nem lép vissza az árfolyamtrend, de egészen kiszámíthatatlanul sok idő telik el a kialakulásuk alatt.

A várható kitörés iránya és a következő elmozdulás záró jellege is kikövetkeztethető a háromszögekből, de ettől alig kapunk segítséget az

időzítésben, a „Mikor?” kérdés megválaszolásában. Már a **C** hullám közben is felmerül, hogy talán komplett a korrekció, de még mindig csak átfedésben álló, a korán nyitó kereskedőt bizonytalanságban tartó hullámok és gyenge (RSI) szignálok érkeznek sorra. Különösen kilenc hullámból álló változat okoz sok kellemetlenséget felemésztve a piaci szereplők türelmét és érzelmi tőkéjét.

A szűkülő (contracting) háromszögekre vonatkozó szabályok gyűjteménye:

- Oldalazó, öt hullámból álló korrektív alakzat, amely egyfajta egyensúlyra utal;
- Képlete 3-3-3-3-3. Az **A**, **B**, **C**, **D** hullámait zigzag, esetleg dupla vagy tripla zigzag alkotja, az **E** hullám ZZ, vagy szűkülő szimmetrikus forma esetén maga is háromszög (megjegyzés: szélesedő, emelkedő v. csökkenő változatnál ez utóbbi nem lehetséges);
- Mindig az adott trendsint utolsóelőtti hullám pozíciójában állnak;
- Az **A-C** és **B-D** pontok összekötéséből adódó konvergáló trendvonal határolja, így a **C** hullám soha nem jut el az **A** ponton túlra, a **D** hullám a **B** ponton túlra, az **E** hullám pedig a **C**-n túlra.

A szélesedő háromszög első három szabálya azonos, az utolsó azonban eltér:

- Divergáló (széttartó) trendvonalak határolják. **C**, **D**, **E** hullámai túlnyúlnak az előző, velük azonos irányban haladó szakasz végpontján.

Valós szélesedő háromszög példa a 23. ábrán a DJIA grafikonján tisztán kivehető 1966-tól majdnem kilenc éven át tartó *Ciklus* szintű **IV**-es hullám.

Szabályok kontra vezérlőelvek

Az első rész legvégén a pszichológia karakterjegyek vezérlőelv voltát hangsúlyoztuk. A vezérlőelv egy olyan ajánlás vagy paraméter megfogalmazása, amely iránymutatással szolgálhat az előrejelzésben, de nem minden esetben tapasztaljuk, hogy érvényre jutna. Elliott elméletében a vezérlőelvek a rengeteg lehetséges szcenárió közötti tájékozódást és súlyozást segítik. Prechter szerint *“Az EWP alkalmazása nem más, mint valószínűségek szerinti rangsorolás”*. Amelyik forgatókönyv több vezérlőelvnél felel meg, az lesz a valószínűbb.

Befejezett, múltbéli alakzatoknál is szükségünk van rájuk, különösképpen akkor, amikor kereskedés közben, valós időben gyakorlatilag mindig befejezetlen formációkkal van dolgunk. Például segítenek eldönteni, hogy egy 5-3-5-ös szerkezetű mozgást inkább kész **A-B-C**-nek, vagy fejlődő impulzusban **1-2-[i]**-nek, netán **1-2-3**-nak értelmezzünk. Mire a szabályok alapján ezt 100% biztosan eldönthetnénk, addigra már késő lenne, és tulajdonképpen szinte sohasem jutnánk el a pozíció megnyitásáig sem. Ezért a nem biztos, de valószínűbb kimenetelt már előbb kiválasztjuk a vezérlőelvek segítségével, és tudatosan felvállaljuk a bizonytalanságot, amit az ajánlások súlyozása alapján definiált kereskedési helyzet jelent.

*A vezérlőelvek
alapján tudatosan
felvállaljuk a
bizonytalanságot*

A mögöttünk hagyott ötven oldalon mindenütt kiemeltük az egyes alakzatokhoz tartozó szabályokat, amelyek egész más kategóriába esnek. Mindig igaznak kell lenniük, különben a felépített szcenárió alapvetően hibás, egyenesen lehetetlen. Az előző bekezdésben említett példánk három hullámát **1-2-3**-nak gondoltuk, de vele szemben azonnal elindul egy impulzus, amely a **2**-nek jelölt hullám területére zár, akkor szabállyal ütköztünk, ezért el kell vetnünk az eddigi elképzelésünket. Amikor szabályt sértő mozgás következik be, az egyben a szcenárió végső és automatikus stop loss szintje is. Egy jó játékos természetesen már akkor is reagál, ha az értelmezése alapján a jövőre vonatkozó vezérlőelvek többsége nem jelentkezik. A vezérlőelvek nem-teljesülésekor a piac nem veti még el, de nem is erősíti meg a várakozását és ez elegendő lehet a pozíció kizárására.

Hamilton Bolton az 1958-as Bank Credit Analyst kiadványban így fogalmazott: „Jóllehet 'Elliott' jelentős mozgásteret enged az értelmezéseknek, ettől még nem szabad teljesen kiforgatni a kontextusból. Más szavakkal, szemben a profi hokival, az amatőr játékban a szabályok egy részét megváltoztathatod, de alapvetően mindvégig ragaszkodnod kell a bázisszabályokhoz, máskülönben azt kockáztatod, hogy egy másik sportot hívsz életre.”

A váltakozás vezérlőelve

A hullámok alapelvében megfogalmazott legfontosabb nem szabályszerű kitétel szerint impulzuson belül a **2**-es és a **4**-es hullám kontratrend váltakozik, és a legritkább esetben formál azonos korrektív alakzatot. *Ha egy lökéshullám*

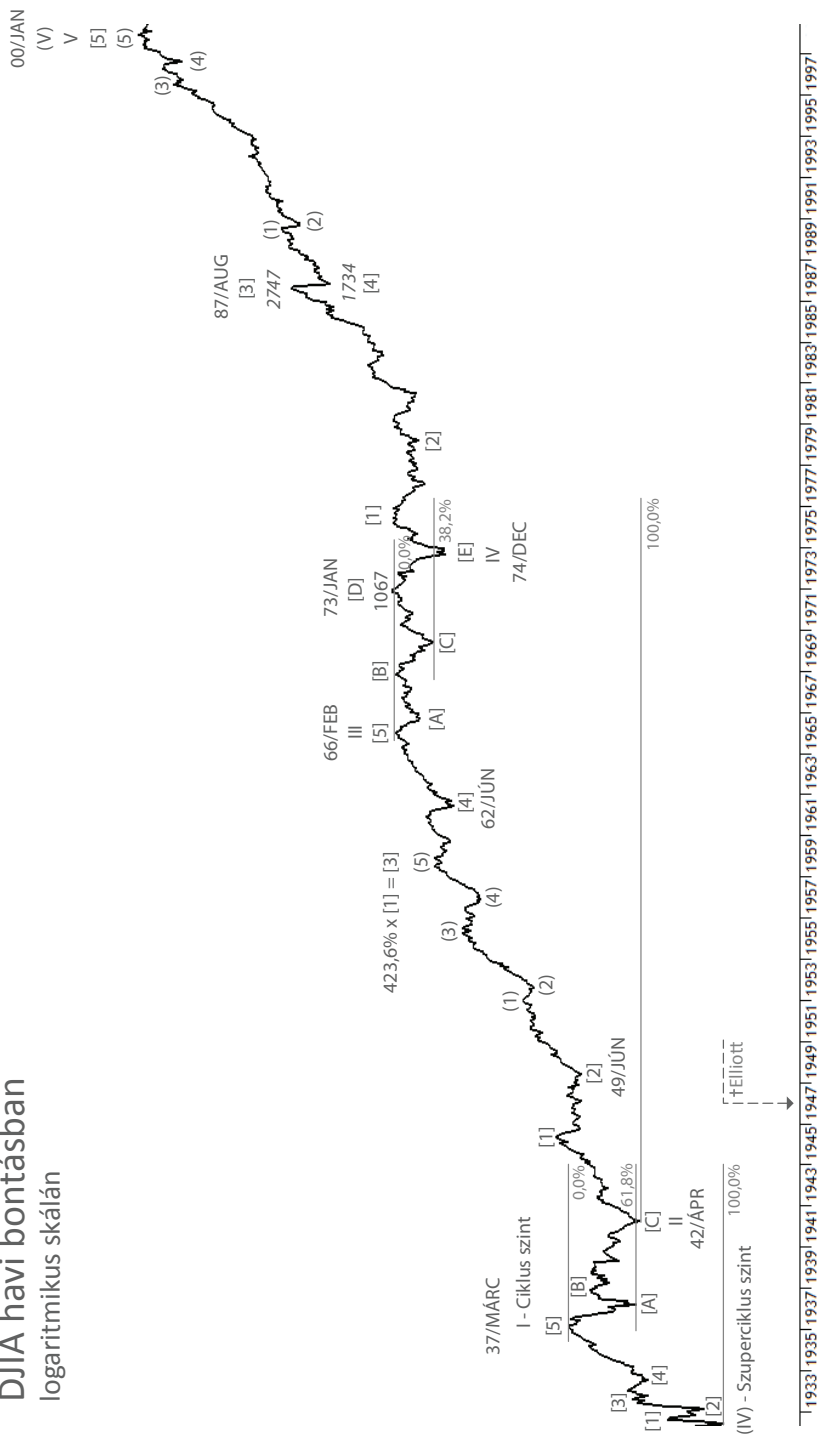
2-es hulláma mély és éles, akkor a 4-est sekélynek és oldalazónak várjuk. Ha az egyik komplex, akkor a másik egyszerű. A napon belüli kereskedésben kiaknázott rövid trendeknél is kiválóan működik, de minél nagyobb időskíon alakul egy impulzus, annál inkább megjelenik az efajta váltakozás. Daytrade helyzetekben magam inkább a mély és sekély váltakozásra helyezem a hangsúlyt, amivel kissé fellazítom az eredeti vezérlőelvet.

Emlékezzünk rá, hogy az éles kontratrendek nem tartalmaznak új árfolyamcsúcsot, vagy aljat a megelőző impulzív alhullám ortodox végén túl. Ilyenek a zigzag, vagy többszörös zigzag alakzatok, illetve azon komplex kombinációk, amelyek ZZ egységgel indultak. Velük ellentétben az oldalazó korrekciók, tehát a flat, a háromszög és a horizontális jellegű kombinációk képesek a megelőző trendmozgató szakasz ortodox végén túl nyúlni, vagy annak környékén dupla, tripla csúcsokat, vagy mélypontokat kialakítani. Ha a **2 - 4** korrektív páros egyik eleme képes erre, a másik pedig mindvégig messze elkerüli saját kiindulási pontját, akkor máris váltakozást látunk. Ehhez még meg sem kellett fejtenünk, hogy konkrétan mi volt a **2-es**, és mi a **4-es** hullám.

A lényeglátás fontossága ismét előkerült az előző mondatban. Lám, úgy is lehet következtetni, hogy közélről meg sem vizsgáltuk a két korrekció belső szerkezetét. Amikor mégis szükség van a boncolgatásra, akkor a következő, leggyakrabban előforduló szimpla **2 - 4** párokat tartjuk optimálisnak: *zigzag-flat*; *zigzag-háromszög*; *flat-zigzag*; *flat-háromszög*. Az utóbbi a két oldalazó korrekcióval kicsit kilóg a sorból. Viszont bőven belefér, ha szembeállítjuk a **4-es** hullám háromszögek mindig sekély (pl. 23,6%-os) korrekciós szintjét a **2-es** flat akár 61,8% teljesítésével. Van velük egy mély, és egy sekély korrekciónk.

A váltakozás vezérlőelve angolul „*rule of alternation*”, ahol a rule szó jelentése „szabály”. Kizárólag a nevében szabály jellegű kitételről van szó, valójában vezérlőelv rangon áll. Gyakran azért nevezik így, mert lökéshullámon belül az esetek közel 90 százalékában teljesül, így mindig érdemes számolnunk vele. Még akkor is, ha olyan a segítség, ami nem mondja meg, hogy pontosan mire számítsunk. Hallatlan hasznos támpont, ha már azt tudjuk, mibe ne gondolkodjunk; például egy zigzag **2-es** után másik mély zigzag korrekcióra a **4.** hullám helyén. Zigzag után majdnem nyolcszor gyakoribb a flat, mint az újabb zigzag. Elliott világában sok olyan helyzettel dolgozunk, amelyben az előnyt nem egy beton szilárd kimenetel meghatározása, hanem egy alakzat, illetve szcenárió kizárása, vagy bekövetkezés valószínűsége tekintetében háttérbe rangsorolása jelenti.

DJIA havi bontásban logaritmikus skálán

23. ábra: Vezérlőelvek a Dow Jones ipari index történelmi grafikonján

A 23. ábra történelmi grafikonján a *Ciklus* szintű II-es és IV-es hullám tökéletes váltakozást mutat. Az 1937-től induló II-es éles zigzag, majdnem pontosan 61,8%-ot korrigál. Párjáról, a IV. hullám helyén álló szélesedő háromszögről már szóltunk. Új csúcsot hoz létre, miközben mindössze 38-40 százalékot halad a trenddel szemben.

Lökéshullámon belül az 1-es és 5-ös hullámok között is létezik egy váltakozási tendencia. Amennyiben az 1-es hullám indító diagonál, akkor az ötödik inkább szabályosan kialakult impulzus. Ha pedig impulzussal indul a szerkezet, akkor az 5. hullám pozícióban megnő a záró diagonál kialakulásának valószínűsége.

Váltakozás korrektív alakzatokon belül

Zigzag egységek **A** és **C** hullámai szinte mindig váltakoznak. Amennyiben az **A** meredek és könnyen impulzusnak értékelhető hullám, akkor a **C** rendkívül tagolt, nehezebben kivehető, zavaros impulzus, vagy kifejezetten diagonál lesz. Természetesen a fordított **A-C** reláció is megállja a helyét.

Amikor egy komplex flat korrekció 3-3-5-ös szerkezetében egy flat **A** hullámmal találkozunk, olyankor általában a **B** hullám egyszerű, momentumos zigzag lesz. Amikor pedig éles zigzag az **A** hullám, akkor a **B** hullám egy flat vagy háromszög formájában jelentősen belassulhat. A flat korrekció **A** vagy **B** hullámába beágyazódó komplex elem miatt nehéz sokszor felismerni a lapos korrekciókat. Már sematikus ábrán is kisebb bravúr kell például egy **A**-zigzag és **B**-háromszög egységekkel indító, épülő flat kontratrend beazonosításához.

Korrekciók mélysége vezérlőelv

A kontratrend mozgások – elsősorban a negyedik hullám pozíciójában – az eggyel alacsonyabb szintű negyedik hullám területére korrigálnak és leggyakrabban az így meghatározható tartomány távolabbi vége közelében érik el minimumukat, illetve maximumukat.

A 23. ábrán a *Ciklus* II-es hullám bear piaca 1942-ben az eggyel alacsonyabb rendű, tehát az 1934-es *Primary* [4]-es területén ért véget. Az 1962-es *Primary* [4]-es minimum mindössze 2,5 Dow ponttal maradt el az *Inermediate* (4) tartományától. Az 1974-ben a szélesedő háromszöget formáló *Ciklus* IV-es épp az imént említett *Primary* [4]-es zóna aljához közel ért véget.

Fibonacci matematika

Az első részben az 5. ábrán tanulmányoztuk az Elliott-ciklus kibontott belső szerkezetét. A trend *Elsődleges (Primary)* szintjén a ciklus 1+1 hullámból áll: a trendelő oldalon egyszerűen az [1]-es, a korrektív oldalon a [2]-es hullámból. Ha az eggyel alacsonyabb szintű *Középtávú* trendről beszélünk, akkor a korrektív [2]-es oldal alábontása (A)-(B)-(C). Az impulzív bal oldalon az [1]-es öt alhulláma (1)-(2)-(3)-(4)-(5), vagyis a teljes ciklus 3+5=8 hullám. Ugyanezen az ábrán a *Rövid távú (Minor)* szintű, egyszerű arab szám jelöléseiből bal oldalon 21-et, jobb oldalon 13-at találunk, ami összesen 34. Ha tovább nagyítanánk az egyre kisebb részletekre, akkor a *Minute* szinten 89 és 55 alhullámot számolnánk. Az Elliott által leírt fraktálszerkezetben az azonos trendszinthez tartozó hullámok darabszáma mind Fibonacci-szám.

Leonardo Fibonacci da Pisa XIII. századi felfedezése egy a természetben rendkívül sok helyen és változatos formában felbukkanó számsor, amelyet a tudós matematikus egyiptomi tanulmányútjáról hozott Európába. Az 1-es számból kiinduló 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233... sorozat újabb eleme mindig a megelőző kettő összege. Elliott rendszere éppen ezt a sorozatot generálja le nekünk, ha a ciklus sematikus ábrázolásakor az impulzív és a korrektív oldal alhullámait az egyszintű ábrázolástól a többszintű, egyre komplexebb ábrázolás felé haladva leszámoljuk. A sorozat és az elemei közötti arányok adják a hullámok alapelve matematikai hátterét.

A Fibonacci-számsor jellegzetessége, hogy minél magasabb értéknél járunk a sorozatban, a szomszédos elemek hányadosa annál inkább közelít a ϕ (fi) irracionális számhoz, azaz a 0,618034...-hoz. Ha az egymástól két pozícióra elhelyezkedő elemek hányadosát tekintjük – például $55 \div 144$ -et –, akkor 0,382-t kapunk eredményül. Ezen logika mentén, a különböző távolságra elhelyekedő elemek hányadosaként állítjuk elő az EWP korrekciós (retracement) szintjeit, a 61,8%-ot, és az 50%-ot, majd a sekélyebb 38,2, 23,6, 14,6%-ot. Mélyebb szintet keresve a $\sqrt{0,618} = 0,786$, azaz 78,6% szerepel a Fibonacci-rácson.

Az arányosításhoz használt értékek egészen különleges tulajdonságokkal rendelkeznek. A 0,382-es értéket például előállíthatjuk mint $1 - 0,618$ különbséget és úgyis mint $0,618 \times 0,618$ szorzatot. A 0,618 abban a tekintetben egyedülálló, hogy az egyetlen olyan szám, amelyhez 1-et adva, ugyanazt az értéket kapjuk, mintha a reciprokát vennénk. Konkrétan $1 + 0,618 = 1 \div 0,618 = 1,618$, azaz 161,8%

A 100% feletti Fibonacci arányosítás, kivétítés egy Fibonacci szám és a sorozatban *megelőző* szomszédos, vagy távolabbi elem hányadosából állítható elő:

- Szomszédos elemeknél $144 \div 89 = \mathbf{1,618}$;
- Két pozíció távolságnál $144 \div 55 = \mathbf{2,618} = 1 \div 0,382 = 1 + 1,618 = 1,618 \times 1,618$;
- Háromnál $144 \div 34 = \mathbf{4,236} = 1 \div 0,236 = 1,618 + 2,618 = 1,618 \times 2,618$

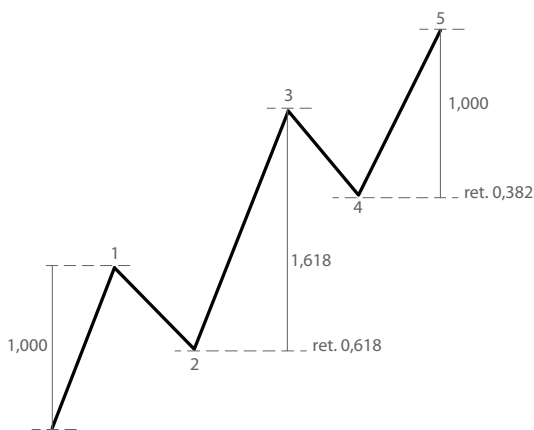
Fibonacci retracement impulzuson belül

Az éles korrekciókban jellemző retracement [ri:treis mænt], azaz korrekciós mélység a minimum 50%, de optimálisnak az előző trendirányú szakasz 61,8%-át, 78,6%-át szemben haladó kontratrend tekinthető. Legtöbbször ilyenek az impulzuson belüli **2.** hullám korrekciók (24. ábra). A legalább egy alkalommal meglehetősen mélyet korigáló **1-2** bázis után alakulnak ki a harmadik hullám megnyúlások.

Oldalazó alakzatok legfeljebb 50%-os vagy kisebb, retracement szinteket teljesítenek. Tipikusan így tesz a **4.** hullám, amely optimális esetben a **3.** hullám 38,2%-át korigálja. A zigzag **B** és **X** hullámai többször korigálnak 50%-nál sekélyebb szinteket, mint mélyet, ezért mindig komolyan kérdőjelezzük meg az olyan értelmezésünket, ahol a **2-es** jelöléssel ellátott hullám még az 50%-ot sem haladja meg.

Ha mély korrekciók után találunk megnyúlásokat és sekély retracement mögött korrekatív alakzatokat, akkor ezzel a Elliott-i megfigyeléssel máris a kereskedés kontra intuitív jellegére világítottunk rá. Egy 78,6%-os mélységű korrekcióban kevésbé bízunk, pedig elvileg az után van lehetőségünk többet utazni a trenddel, míg egy sekély korrekcióban felvett pozícióról könnyen kiderülhet, hogy trenddel szemben kereskedtünk.

A retracement szinteket legtöbbször befejezett korrekatív formák értelmezésekor használjuk.

24. ábra: Lökéshullám Fibonacci arányai

A hullámok alapelve meghatározza az alakzatokat, a kapcsolódásuk sorrendjét és a trend irányát. Fibonacci a mérőeszközt adja, hogy az imént felsorolt értékeket tartalmazó sajátos skáláján megbecsüljük a következő elmozdulás mértékét és időtartamát. A becslés szóval szeretném hangsúlyozni, hogy a Fibonacci-szintekhez köthető tendenciák mind a vezérlőelvek kategóriájába tartoznak és a legkevésbé sem szabályok. Frost és Prechter könyvében pontosan erre találunk utalást: *„Egy kontratrend időnként egy megelőző hullám Fibonacci százalékát korrigálja.”* Négy mondattal később: *„[A retracement] arányok csupán tendenciák”.*

Sokan elfordulnak az elmélettől, mondván, jóformán soha nem találkozunk 61,8%-os mélységű korrekcióval. A valódi művész, a természet sem produkálja pontosan a 61,8%-os értéket, mert bár megjelenik az arányszám a virágokban, a tengeri kagylók vázában, a fenyőtobozban, a hurrikánban és a legtöbb fejlődéssel kapcsolatos formában, de minden élőlény, vagy természeti jelenség arányai egy kicsit túlnövik, vagy épp elmaradnak tőle.

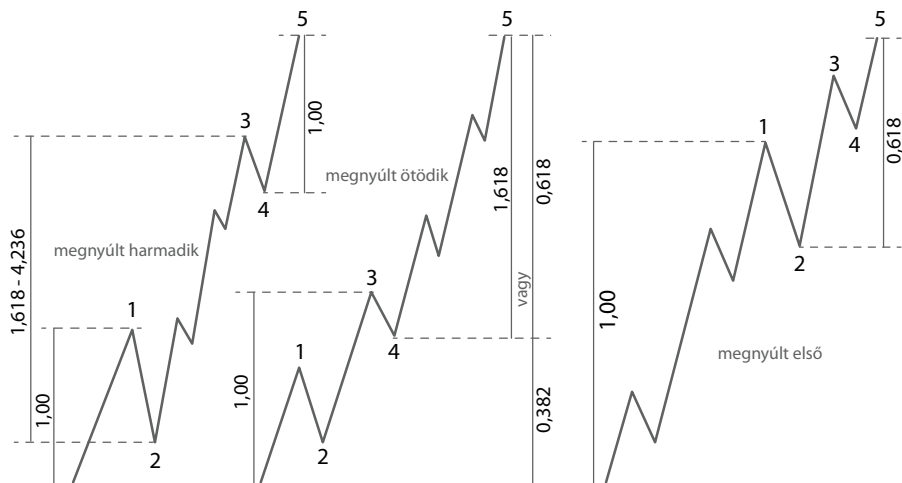
Fibonacci mérésekkel a grafikonokon megbecsüljük, hogy a következő elmozdulás mekkora méret esetén lehetne nagyságrendileg arányos a megelőző alakzatokhoz viszonyítva. Ezek szerint a kereskedésben a célár meghatározásának nélkülözhetetlen eszköze. Mivel azonban nem szabály szintű kitételeket tartalmaz és ráadásul nem egzakt pontokra, hanem inkább zónákra mutat rá, ezért teljességgel alkalmatlan stop-loss helyszínnek.

Trendirányú Fibonacci kivetítés impulzuson belül

Az egymással szemben haladó szomszédos szakaszok összehasonlításánál sokkal megbízhatóbb eredményeket kapunk az azonos irányban egymást követő hullámok hosszának összemérésével és arányosításával. A trükk csupán annyi, hogy mindig az azonos trendszinthez tartozó hullámokat vessük össze. Például egy impulzus **Minor 3**-as hullámának hossza leginkább a **Minor 1**-es hullám méretétől függ és nem korrelál sokat a hozzá közvetlenül kapcsolódó **2**-es hullám hosszával. A **3.** hullám általában az **1**-es hullám 161,8, 261,8, vagy ritkán 423,6 százaléka.

A 24. ábrán a retracement szintek mellett feltűnik egy tipikus **3.** hullám kivetítés is. Az **1**-es hullám alatt bekövetkezett árváltozás nagyságát szorozzuk

meg 161,8%-kal és az így kalkulált értéket mérjük fel a 2-es hullám végpontjából. A kivetítés (angolul: projection) eredmény megfelel a 3-as hullám végére vonatkozó minimális célelvárásunknak. Az ilyen kalkulációknak bull trend alatt az árfolyammozgást potenciálisan megfékező ellenállások feltárásában, a kockázat: hozam hányados hozam oldalának megbecslésében van elsődleges szerepe.

25. ábra: Fibonacci arányok megnyúlás alatt

A 3-as hullám 161,8% teljesítés általában megnyúlást feltételez, ami után az 5-ös hullám leggyakrabban az 1-es hullám hosszával lesz %-os elmozdulás és időtartam tekintetében is nagyságrendileg egyenlő, vagyis Fibonacci 100%. Magasabb trend-szinteken a Fibonacci arányok elsősorban %-ban mért árfolyam-növekedés összevetésével működnek. A Dow történelmi grafikonján a 23. ábrán az 1932-1937 közötti időszakban az I-es hullám alatt a piac 372%-ot emelkedett, majd a III. hullám 1942-től 1966-ig 972%-ot, vagyis százalékban 2,618-szor annyit.

Vizsgáljuk tovább a történelmi grafikon *Ciklus* szintű III. hullámán belüli arányokat. 1942-ben 93-as értékről indult az emelkedés, amely a *Primary* [1]-es szakaszban 208 pontos értéknél 1946-ban érte el az ortodox végét. Az emelkedés bő négy év alatt 115 pont, azaz 124% volt. A [2] hullám mélypontja 161-es szinten 1949-ben, míg a [3]-as csúcs 683, 1960-ban. A [3] hullám így 522 pontot, azaz 324%-ot utazott. A százalékban kifejezett két elmozdulás hányadosa 2,618. Ha 1946-ban a nem ortodox maximummal (213-as értékkel) számolnánk, akkor az [1]÷[3] arány

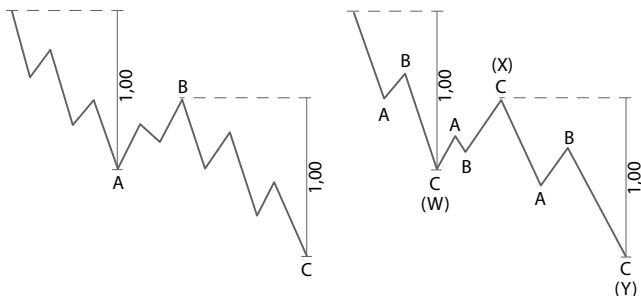
pontban kalkulálva 423,6% lenne. Az árfolyam évtizedekkel Elliott 1948-as halála után is követi a Fibonacci vezérlőelveket. Ráadásul olyan évtizedekből láttuk a példákat, amelyekben néhány tucat befektető ismerhette és vette figyelembe döntéseinél az arányosítási módszereket.

Megnyúlt ötödik hullám célárát az **1-es és 3-as** szakasz alatt összesen bekövetkezett árfolyamváltozás Fibonacci többszörösére várjuk. A 25. ábrán, középen a gyakori 161,8%-os változat szerepel, amikor a **4.** hullám vége után az **1-es** kiindulási pontjától a **3-as** végéig mért magasság 1,618-szorosát teljesíti a piac. A 14. ábrán (38. old.) kinagyítva láttuk a megnyúlt **[5]-ös** tartalmazó *Ciklus* szintű **I.** hullámot. 1932-ben 41-ről indul az impulzus és a **[3]-as** végével bezárólag közel 70 pontot emelkedik. A szakasz Fibonacci-rácsát a **[4]-es** pontból felmérve a 161,8%-os kivétítés 199 körüli célárát adna, a piac pedig az 1934-es minimum után három évvel, a megnyúlt **[5]-ös** végén 195-196 között tetőzik.

Azon ritka esetekben, amikor az első hullám nyúlik meg, a **3-as és 5-ös** hullámok együttes elmozdulása az **1-es** hullám hosszának 61,8%-a lehet.

Korrektív alakzatok Fibonacci arányai

Hasonló módon Fibonacci arányok megjelenésére számíthatunk a korrektív alakzatokon belül is. A zigzag **A és C** hulláma leggyakrabban egyenlő (26. ábra), így az **A** szakaszban bekövetkezett elmozdulás 100%-át **B** végéből felmérve előrevetíthetjük **C** optimálisan várható értékét. Érdekes minimális ($C = 0,618 \times A$), optimális ($C = A$) és maximális ($C = 1,618 \times A$) Fibonacci célár várakozást meghatározni.

26. ábra: Zigzag arányok

Az 1,618 különös jelentősége, hogy választóvonal az **A-B-C** szerkezetű zigzag és az impulzus között. Ha egy 5-3-5 szerkezet második trendmozgató (ötös szerkezetű) szakasza nem éri el az első

trendirányú szakasz 161,8%-át, akkor tanácsos az alakzatot – egyéb bizonyítékok hiányában – zigzag formának, és nem **1-2-3**-nak vélelmezni.

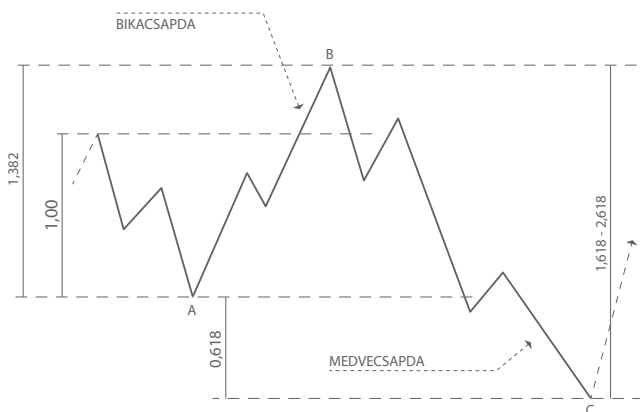
A zigzag kapcsán bemutatott Fibonacci relációk gyakran tűnnek fel a dupla zigzag **W** és **Y** hullámai között.

Megnyúlt lapos korrekcióban optimális esetben a **B** hullám az **A** hullám 138,2%-a, vagyis 38,2%-kal nyúlik túl rajta.

A flat alakzatról szóló alfejezetben tárgyalt módon ezzel csalja csapdába az átmeneti kitörésben hamar elköteleződő bikákat.

A 161,8%-os szintet

még elfogadhatjuk megnyúlt lapos **B** aránynak, de felette már jobb, ha erősen megkérdőjelezzük az expanded flat korrekció diagnózisunkat. A **C** hullám hosszának becslésében itt is az **A** hullám mérete lesz a viszonyítás alapja. $A \cdot C = 1,618 \times A$ arány az elsődleges várakozásunk, de **C** hullám elérheti a 2,000, vagy a 2,618-as kivetítés szintjét is. A 27. ábrán szereplő további lehetőség szerint **C** végpontnál a piac **A** hullám hosszának 61,8 százalékával haladja meg az **A** végét.

27. ábra: Megnyúlt lapos arányok és csapdák

A háromszögeken belül az azonos irányba egymást követő alhullámok közül legalább egy, de inkább két 61,8%-os aránypár alakul ki. Leginkább a $D = 0,618 \times B$ vagy $E = 61,8 \times C$ a gyakori, de a $C = 61,8 \times A$ is előfordul. Kevés kivételtől eltekintve a háromszögeken belüli korrekciók igen mélyek, és mintha egy másfajta Fibonacci-rácshoz igazodnának mint a többi alakzat. Konkrétan a $\sqrt{0,50} = 0,707$, azaz 70,7% vagy a $\sqrt{0,707} = 0,841$, azaz 84,1%-os korrekciós szintekre számíthatunk.

R. N. Elliott a tőzsdei árfolyamok mozgását dekódolta egy minden helyzetben, minden idősíkon érvényes rendszerben. Ez már önmagában sem kevés, de a Wave Principle (EWP), azaz a hullámok alapelve elmélet közgazdasági, pszichológiai és szociológiai vonatkozásait végiggondolva tűnik ki igazán a felfedezés bámulatos ereje. Aki megérti az árfolyamgrafikonról hozzánk beszélő hullámok valódi üzenetét, egy filozófiát is kap vele, amelyből profitálni tud az élet pénzügyi piacoktól független területein is.

Egyedülálló a pontosság, amellyel a hullámok alapelve a fennálló trendet meghatározza.

Jeffrey Kennedy így ír erről: *„A piacokon a trendekhez igazodás jelentheti a választóvonalat siker és kudarc között. Ahogy a keletiek tartják „Kövessd az Utat”, vagy ahogyan a nyugatiak mondják „Ne harcolj a szalag ellen”. Az aranyat érő tanács megfogadásához ki kell derítenünk, hogy mi az Út, és merre tart a szalag. A hullámok alapelvénél nincs jobb módszer a kérdés megválaszolására.”*

Az olvasói visszajelzések szerint a hullámelmélet sokszínű alkalmazásának is köszönhetette sikerét a 2009-ben indított „Elliott és a többiek” blog, amely ismeretterjesztő szándékkal először kezdett magyar nyelven publikálni az elméletről és annak gyakorlati alkalmazásáról. Most a Kerülj előnybe Elliotttal! program alapozó tanfolyamára készült Építőelemek sematikus anyag bemutatja Elliott alakzatait és azok pszichológiai hátterét. Teszi ezt részben az elmúlt évek blogbejegyzéseire és a szerző saját tapasztalataira alapozva, részben pedig Hamilton Bolton, Jeffrey Kennedy, valamint a Frost és Prechter szerzőpáros munkáit tolmácsolva.

A szerző független daytrader, egyéni kereskedési módszere és szemléletmódja Elliott hullámelmélete és az RSI indikátor összekötésén alapszik.

Tőzsdei karrierje mellett személyes támogatást nyújt klienseinek kereskedési módszerük kimunkálásában, hatékonyságuk és eredményességük fejlesztésében. Diplomás közgazdász, okleveles tréner és CTI coach.

További információ: coaching@TraderSkillset.com